

84(2p=6910)

М 15

С 8445

САФАР МАКИТОВ

Къабарты-Малкъар
китаб басма
Нальчик
1967

**Сафар
Макитов**

К.Р.

ЖЕРИМИ БЕТИ

С 84-15

НАЗМУДА ЕЛА
БЕЗМА ЮЗЮН

Г. Д. А. С. С. Р.

Республиканский библиотечный

п-т. Н. К. МУСКОЙ

гор. Мельник, Нормова, 40

7-4-3

37-67M

**ЖЕРИМИ
БЕТИ**

Жерими бети

Малкъарны жарыкъ бети
Кёблени сукъландырады,
Къонакъла келиб-кетиб
Тургъаны къууандырады.

Кем-кёк кёлле жерими
Окъурлу кёзлерича.,
Жасайдыла элими,
Тзулагъа — кюзгюлеча.

Чегем чучхур, Биттикле,
Булунгу чынгыл къая —
Ала — бек сейирликле,
Малкъаргъа къууат жая.

Бахсан аузу. Тырнауз,
Къыланч жолла, черекле,
Нарат-чайыр балаууз,
Не чырай бард жеримде!

Таракъ-таракъ бузлары,
Кубай нарат терскле,
Т... гара суулары,
Хычыуунду жүрекге.

Малкъарны ариу бетин
Сагъынсала, эсимден
Хаймаша къалай кетер,—
Жокъ ариу жер кесинден.

Чегем аузу, къарт Бахсан,
Малкъар, Холам тарлары,
Иги эслеб къарасанг,
Бирча туйюл халлары.

Тау жолла

Барасыз, барасыз,
Тау жолла, бийикге,
Жырасыз, жырасыз
Булутту тау тикде.

Кыланчда, айланчда
Тау жолла бурулуб,
Барасыз сиз кыача.
Ыраинга сугулуб.

Тау жолла, чыгъасыз
Бийикден бийикге,
Жашауну ачасыз
Бизге игиликге.

Тау жолла, тау жолла,
Сиз кыйын, ёр жолла.
Тау жолла, тау жолла,
Сиз таза эр жолла.

Терскъол

Мен бир къарлы къыш кюн келдим
Терскъолгъа,
Къарлы Терскъол кёз ийпакълай тюбеди,
Келтириб келдиле мени тау жолла,
Биягъыча Минги Тауну тюбюне.

Малкъарны ариу жери, айбатса толу:
Къыш да, жай да бир кибик ушагъылы;
Санга кёбле келдиле, къонакъ болуб,
Узакъда сен болурса ушакълары...

Былайда, Минги Тауну этегинде,
Орналгъанды таш мурдорлу малкъар эл;
Къара чачымы тарайды эртденликде
Ариу, нарат-чайыр ийисли тау жел.

Бурун атала Меккагъа баргъанча,
Биз да суйюб санга женгил келебиз,
Ариу жерибиз, бютюю омакъ чагъаса,
Хар бир таулу сени сыйлы кёребиз.

Малкърны ийнакълайма

Беш тау элден къралгъан,
Беш тау эл деб суралгъан,
Малкърны кърбултама,
Сюнуб эде тутамма.

Аны туз-гыржынныча,
Анабызны сютюнча —
Сюндюм. тау кырдыкныча,
Жазны чууакъ кюнюнча.

Малкърны ариулугъун
Сакъларгъа да юйрендим,
Къыйын кюн аулларын
Къроруларгъа кюрешдим.

Малкърсыз, биз
Малкърсыз, —
Арбазда бош юзгеле,
Жашауубуз да ансыз,
Ушар аулакъ юзmezге.

Малкърсыз, биз Малкърсыз,
Къая раида туманбыз.
Жашаумда мен ансыз
Болмазгъа деб туугъанма.

Жашауда Малкъарыбыз.
Жалан да ол жангызды.
Суулары, тауларыбыз,
Жаныбыз, къаныбызды.

Малкъарны ийнакълагъыз,
Малкъар бла биз татлыбыз.
Малкъарны къучакълагъыз
Малкъар бла насыблыбыз.

Мен аны бек сюеме:
Халкын ару кёреме,
Жерин ару сюреме,
Тирлик жыыйб береме.

Тауласыз Малкъар — болмаз,
Таулусуз Малкъар онгмаз.

Туугъан жеринге кёзбау этме

Киши эсе, журтуна антлыд,
Эсиркликге тартыб кетмей,
Тойгъан жерден, туугъан жер татлыд,
Туугъан жеринге кёзбау этме.

Туугъан жеринге кёзбау этме,
Къылынлыкъда, къууанчылыкъда да,
Авангы жюнюн унутуб кетме,
Ачыкъда, жалангачлыкъда да.

Дингитле от жоллада бара,
Туугъан жерни сыйын кёрдөле,
Ата журтха ёхтемлик сала,
Чыртда кёзбау этмей ёлдюле.

Жашауда кёб тюрлю иш болад,
Оюн, кюкю, чам зат десенг да,
Алай жюрегим бек къыйналад,
Туугъан жерге кёзбау этсенг'а.

Аем юсюнден, къарындашым,
Саяга бир хапарчыкъ айтайым,
Хан: болгъан кюнледе башым...
Шургу заманга къайытайым.

Туугъан элими тюшлеримде
Кёб жере кёре тургъанымы,
Къарт геллягъа ол кюнлеримде
Айтдым шо тансыкъ болгъанымы.

Игиликге болсун, жашым,—
Дейди гелля, хариб, ахтына.
Мен мудахланыб кёжюм, къашым,
Олтурдум гелляны къатына.

Туугъан жерибизни тансыкълай,
Алайда кёб ханарла айтдыкъ,
Малкъарны тауларын ийпакълай,
Биз Малкъаргъа барыб къайтдыкъ.

Бир тенгим'а тынгылаб туруб,
Элиме барыргъа сюймейме деб,
Сёзню оспарын тутуб,
Андан жаншады алайда кёб.

«Жигитни» атасы жаратмай
Жашыны ол ётсюз сёзлерин,
Жюрегинде болгъанын айтмай,
Былай айтды бурмай кёзлерин:

Мен'а зыгъырындан элими,
Бир къабыб, сууундан эки уртлай
Туруп ючюн, жюрегими
Эки жардырыр эдим, угъан!..

Жюрегим да—бир, сен да—бир

Малкъарны халкъы аз халкъды, алай
Таула бириклик бердиле анга,
Мен аны бютюн да артыкъ андан,
Къаланмай, сюеме жанымдан.

Мени атам, анам малкъарлылла,
Мен аны бирди мени жаным'а;
Түгүм ариу сёзюм, жыр мак'амым да.
Жашауда аласыз мен жарлыма.

Мен а артыкъ да ма аны ючюнге,
Сени энчи сюеме жанымдан,
Къошудур ючюн сени кючюнге,
Къартыкъ алыб берирем къанымдан.

Мен сени ючюн, эмен терекча,
Кёб сюелеме, сенсиз болмайым,
Адамгъа жюрек, жашау керекча,
Сен да манга керексе таймайын.

Мен сени ючюн, состар къаяча,
Кёб сюелеме, сенсиз болмайым,
Түгүм аулакъда салкъын къуюча,
Сен манга алай керексе таймайын.

Мен сени ючюн, темпр къалача,
Бек сюелеме, сенсиз болмайым.
Къагъанакъ сабийчикге анача,
Сен да манга керексе таймайын.

Бюгюн ёссюн жашынг, къызынг ёссюн,
Насыблы болсун, сенсиз къалмайын,
Мен сокъур, тилсиз да болмаз ючюн,
Сен манга керексе таймайын.

Кесимден эсе, баламдан эсе,
Сени сайлаб сюеме, кёзбаусуз,
Атамдан эсе, анамдан эсе,
Санга бек термилеме, кёзбаусуз.

Малкъар, мени жангыз жүрегимсе,
Жашауда жашау жоқъду жүрексиз,
Не азаблыкъ кёрюб жүрюгенсе,
Кёб кыйналганса, керти, керексиз.

Мен'а артыкъ да аны ючюннге,
Сени энчи сюеме жанымдан,
Къошулур ючюн сени кючюннге,
Къартыкъ алыб берирем къанымдан.

Мен суратчы болсам эди

Мен уста суратчы болсам эди,
Бек алгъа таулагъа ёрлерем,
Тауланы бояуун табсам эди,
Аланы суратларын ишлерем.

Тауланы сураты жокъ алыкъа,
Ишленмегенди чий суратлары,
Кереклисича бояу, къагъыт да
Жетмез ишлерге тау сыфатларын.

Дарьял тарын ишлеген суратчы,
Баям, бек уста суратчы болгъанд,
Алай, андан бери, сен къарачы,
Тауланы тюрсюню неден толгъанд.

Таулагъа таула къошулгъандыла,
Таулада таулула онгандыла,
Таулугъа таула болушхандыла,
Таулагъа жулдузла къонгандыла.

Бизни Малкъарда бир къауум таула,
Ол нарт адамлагъа ушайдыла.
Эртдеден бери, баям, таулула
Жаратыб таулада жашайдыла.

2. С. Макитов 17

К. - В. А. С. С. Р.
Республиканская библиотека
им. Н. К. Крупской
Сов. Школа, Москва 40

Бизни Малкъарда бир къауум таула
Таулу адамлагъа ушайдыла.
Ала, сюелгенча уллу даугъа,
Эрлеча, сабырлай жашайдыла.

Ингир алада, кюн бата туруб,
Не танг аласында кюн бла туруб,
Тау башлагъа къарасанг, эс буруб,
Таулу къартча турад тау олтуруб.

Бетине къара, кюниге бурулуб,
Олтурады къартча сагъышланыб,
Ма сакъалы, ма аны къуш бурну,
Табигъат чырай — таудад накъышланыб...

Бизни Малкъарда кёб таулу къартла,
Таурухлу таулагъа ушайдыла,
Элде тургъанча бурунгу нартла,
Алай сабыр, рахат жашайдыла.

Мен уста суратчы болсам эди,
Бек алгъа таулагъа ёрлер эдим,
Тауланы бояуун табсам эди,
Тауланы суратын ишлер эдим...

Сюйген юйюм

Туугъан жерим, сен жангызса,
Мени жангыз жүрегимча,
Таула, сиз мени жанымсыз,
Жүрегиме түйрелгенча.

Сиз хайт деб турурсуз менсиз,
Узакъ, узакъ ёмюрледе,
Мен'а болалмазма сизсиз,
Жашауда жангыз бир кюнде.

Сизсиз жашу керек гүйюлд
Жангыз бир кюп да дуньяда,
Таула — мени сүйген юйюм,—
Сайларма жапнет уядап.

Малкъар, санга жоралайма!

Къолумдан хар игиликни —
Билимими, къарыууму,
Тынч, рахатлыкъ ингирикни
Ахыр кюнде солуууму —
Малкъар, санга жоралайма!

Жашауну бек тауушлугъун,
Мамырлыкъны кёб шошлугъун,
Къыш кюнню да туушлугъун,
Тау биченлигин, къышлыгъын —
Малкъар, санга жоралайма!

Жерни юсюнде халкъланы
Болгъан ариу алгъышларын,
Жигитлени эр антларын,
Жашларынгы сагъышларын —
Малкъар, санга жоралайма!

Сюймекликлерин аналаны,
Тириликлерин балаланы,
Кезлеулерин талаланы,
Жюреклерин халалланы —
Малкъар, санга жоралайма!

Дуньяда хар ахшылыкны,
Жашауда болгъан жашлыкны,
Жер юсюнде кьууанчлыкны,
Коммунизмде тынчлыкны —
Малкьар, санга жоралайма!

Боллукъ миллетни адамына

Къралымы, халкъымы да
Кёре келдим жашауларын,
Жашау тентиз толкъунунда
Къууанчларын, бушууларын.

Битеу саулай жер юсюнде
Жашагъанла, бар миллетле,
Жыйылырла келир кюнде
Бир юйюрге, бир ниетге.

Ол заманда орус, таулу,
Деб айырмай, адам улу,
Эгеч, къарындаш кёб болур,
Жашау барыр бек татылу.

Сукъланама ол заманда
Боллукъ миллет адамына,
Бир бирге жүрек аурумай,
Аны ол жашау халына.

Аны ол кюн къууанчына
Биз ма бюгюн къууанабыз,
Аны тамбла тынчлыгына
Биз тюнене къыйналгъанбыз.

Малкъарыбыз жангызды,
Кёкден тийген кюнлюбюзча,
Малкъарыбыз жаныбызды,
Жангыз бир ёмюрлюбюзча!

Малкъарыбыз жангызды,
Мени жангыз эгечимча;
Малкъарыбыз жол ызды
Къаялагъа ёрлетирча.

Азат халкъла ичинде
Жангыз туююлд Малкъарыбыз,
Совет властны кюнчюнден
Кёб кёрюнеди саныбыз!

Сёз бла жүрек

Жүрек ташдан түйюлдю,
Ачыйды, болад жаралы,
Жүрек — халал юйюрдю,
Сансыз этсенг, таралыр.

Таулу сёз тюздю, баям,—
Къылыч жарасы сау болур,
Алай сёз жарасы болгъан
Жүрег'а кюйгенлей турур.

Ариу айтыр орнуна да
Кюйсюз сёзле ычхыналла,
Ала, келиб, солдан, онгдан,
Жүрегинге чанчылалла.

Жүреклени къыйнайбыз,
Керексизге тырман эте,
Бирде бек аз ойнайбыз,
Сёзлени дарманла эте.

Бир-бир бла түйюшебиз,
Бир бирни мудах этебиз,
Жерде биз не юлешебиз? —
Замансыз ёлюб кетебиз!..

Ариу сёз не хычыуунду,
Жюрекге жауча жагъылад,
Адам унутуб ачыуун,
Жашауну сюе, жангырад.

Акъ суу

Акъ Суу, Акъ Суу!
Малкъарны
Ариу жеринден бирисе.
Акъ Суу, Акъ Суу!
Хар кимге
Сен бир кибик суйдюмлюсе!

Сууунг керти
Акъ сууду,
Жауун сууундан тазады.
Кёлге жетиб,
Асыуду,
Ичген адам къанады.

Мен ийнакълаб
Келеме
Кём-кём къыртышли жеринге,
Жел къучакълаб
Кёреме
Субай къызыны белинден.

Суу бойнунда
Терекле,
Акъ Суу элни къызларыча,

Къызла тойда —
Мёлекле,
Бирин бирге къызгъанырча;

Таладагъы
Жай юйюнг
Арыгъан кирир да солур,
Тамблагъы
Хар кюнюнг
Бютюн да насыблы болур.

Акъ Суу, Акъ Суу!
Малкъарны
Ариу жеринден бирисе,
Акъ Суу, Акъ Суу!
Малкъар эл,
Жал-жашил элсе, тирисе.

Жатхан жерим

Жатхан жерим — төшегим
Малкъарны кёк кырдыклы кыртиши болсун, —
Ол манга кыуу төшек болур.

Башымдагы жастыгым
Кыаясындан айырылган ташы болсун, —
Жумушакъ жастыкъ болур.

Жабхан жууургъаным'а
Хаймашагъа кыонуучу акъ булут болсун —
Жылы жууургъан болур.

Мен тюшюме ийнанам,
Ийнанмайма деб билмейме,
Мен тюшюмде жанам,
Тюнюмде уа нек кюймейме?

Тюшню юсюнден кёб хапар
Жюрюйдю, аны ким билсин.
Къайсы жолда, къайсы сапар
Тюшге ийнан, кертид десин.

Мен айтырыкъ башхасыды:
Тюшюме къалай тюшюндюм,
Кюнлерими ахшысыды
Тюшюмде суйюб кёргеним.

Узакълада тургъанымда
Тюшюмде бир кёб кёрюучем,
Баям, тансыкъ болгъанымдан
Болур,— Малкъаргъа келиучем.

Тюшюм болгъанын билиучем,
Уянама деб кторкъуучем,
Малкъаргъа бек термилиучем,
Жиляй-жиляй уяныучем.

Терскъолну кёгю

Къалай чууакъды кыш кюню,
Азыб Терскъолну кёгю,
Къалай кём-кёкдю тюрсюню,
Кёбдюреуюз бояу тёге.

Кёрмегенме мен айдача,
Кёкню быллай кийиклигин,
Кёрмегенме былайдача,
Кёкню быллай бийиклигин.

Кёз къаматад тауладагъы
Жылтырагъан чыммакъ акъ
къар,
Бояу беред Терскъолдагъы
Кём-кёк, таза кёгю — жаухар.

Къаяла кёгерибдиле,
Кёк бояугъа боялгъанча,
Къаяла тирелибдиле.
Таб, кёкню тутуб тургъанча.

Хар адам да туугъан жерин
Сюеди, ийнакълайды да?
Аны ючюн айыб нек бергин,
Адам журту бла байды да?

Не аз болса да, уллуду
Мени сүйген халкым,
Айырылмай, кыру да
Сени бла айтылсын атым.

Сени бла уллуд ёнюм,
Сен не жолланы келгенсе!
Санга кыуанады кёлюм,
Сен не кюнлеге жетгенсе?

Сен жер юсюнде чексиз
Насыблы болур ючюннге,
Мен жер тюбуне, шексиз,
Кириб кетерем бир кюннге.

Бурунгу шартла

Халжар аллында
Эски талкы
Кеси халында
Турад кълалкый.

Аны кълатында
Чешкен тауат —
Ол да ма, кълартдан,
Кълалкый турад,

Анга жууукъда,
Бёрк агъач да
Турады жукълалб,
Кёзюн ачмай.

Быланы кълатлаб
Музей жыйгъанд —
Бурунгу шартла,
Сизде сый бард.

Минги Тау

Чыммакъ акъ чырна бёркча,
Акъ туманла жабыб башын,
Олтурады, төрдеча,
Таулары тамата жашы.

Нелляй дунья көргенди
Эки башлы ол тири тау.
Таулагъа эс бёлгенди
Сюйгенибиз, къарт Минги Тау.

Малкъар бла Минги Тау, сен
Табигъатда эгизлесиз,
Эгеч, къарындашсыз, тенг:
Ёмюрледе сиз биргесиз.

Украина — Днепрсиз,
Армения уа — Араратсыз
Болмазлыкъча, бир сёзсюз,
Болмаз Минги Тау Малкъарсыз.

Малкъаргъа Минги Таусуз
Жарамаз Малкъарды дерге,
Бир ишексиз, бир даусуз,
Антлыдыла кёб ёмюрге.

Минги Таусуз Малкъарны
Юсюнден мен ойлашмайма,
Малкъарны хар бир тары
Минги Таудан ажашмайды.

Минги Тау кибик болсун
Хар малкъарлыны ёмюрю,
Минги Тауну да озсун
Узакъ жашауну кёрюрю.

Таулары жашаууна
Ол къаллай бир шагъат эсе,
Малкъарлы жашауунда
Аллай бир болсун тынч, эсен!

Сюйген малкъарыбыз

Жыр

Бизни таулада кѣб байлыкъ барды,
Жайлыкълары малдан толуду.
Насыблы жашаугъа элтиб баргъан
Ленинини жарыкъ жолуду.

Э ж и у:

Чакъ, айны, жашна,
Насыб жолну бар.
Жандан да сюйген,
Сен, бизни Малкъар!

Адамларынгы жигер ишлери
Тауларынгдан да уллудула,
Жангы эллеринг, ариу юйлеринг
Тау тюблеринде толудула.

Э ж и у:

Чакъ, айны, жашна,
Насыб жолну бар.
Жандан да сюйген,
Сен, бизни Малкъар!

Малкъар тауланы башларында
Жарыкъ жулдузла жанадыла,
Коммунизмни жарыкъ жолунда
Таулула таукел барадыла.

Э ж и у:

Чакъ, айны, жашна,
Насыб жолну бар.
Жандан да суйген,
Сен, бизни Малкъар!

Къабырла

Бу терекле туюю —
Ушамайд къабырлагъа,
Къалкъыб тургъан кибик
Ол кечеге сахарда.

Хар кимни кесине
Кёре оба жасалыб,
Сын ташда хапарла — кезле
Иесин эсге салыб.

Бирини сураты
Санга къараб ышара,
Бирини уа аты
Мермер ташны да жыра.

Ма гитче къабырчыкъ,
Тёгереге бурууду,
Къатында къатынчыкъ
Олтурад, бушуулуду.

Былайда — аны жүреги —
Жангыз жашы жатады.
Эртден, ингир бери жүрюй,
Кюню мында батады.

Ол шош кѣбырланы
Темир буруу кѣучакѣлайды,
Зарланы, батырланы
Да ол шош сакѣлайды.

Къонакъла

Жерни ортасы —
Москва десек, жангылмабыз.
Насыб атасы —
Москва тура, абынмабыз.

Кенг ачылады
Аны эшиги хар кимге,
Жол салынады
Келгенлеге: бирге, минге...

Намыс берелле
Румынлиле, болгарлыла,
Кёб юпренелле
Келиб бизде бир болгъанла.

Къууанадыла
Кёб халкъла бизни тынч къралгъа,
Сукъланадыла
Бизде ишлеу, жашау халгъа.

Кубадан келген,
Къууаныб келгенича,
Къууаныб кюлгенд —
Была ёз юйлерича.

Жер этегинден
Бек кёб тамаша кёнакъла
Халкъла бетинден,
Салыб келелле ийнакълаб.

Ала кетелле,
Келиб, кёрюб, бек кёууаныб,
Алыб элтелле
Кёб затладан хайырланыб.

Жашауубузну
Келсинле, кёрсюпле бизни
Ашауубузну,
Хар бир кюнлюк ишибизни.

Келелле, арыб,
Кёб кёнакъла бизни къралгъа,
Узакъ жол салыб,
Ким сынаргъа, ким къараргъа.

Ачыкъ къарайды
Бирини таза жүреги,
Кёууандырады
Ол аны бизде кёргени.

Алай тюбейле
Ол кёнакъланы ичинде:
Сейир этмейле
Совет адамшы ишине.

Келгенди андан,
Океаны ол жанындан,
Хар атламын да
Тапырчад аны халындан.

Мараб, илиниб
Кёзлери бир чурум затха,
Барад итиниб,
Шарайыб излеб суратха.

Жашырын кьабхан
Ит кибикди ол, жёбелеб,
Бизде болмагъан,
Кирли затлашы да излеб.

Аны кьатыны
Да эчки кибикди;
Къызы да аны
Сенгирчге кибикди.

Шош юйюбюзде
Келиб, ашаб, ичиб ала.
Тынч кююбюзде
Тасха излеб, кичиб ала.

Бирле кьайытыб
Келген жерлерине — ары,
Не затла аитыб
Баргъанлары — айыбларыд.

Къонакъ дегенинг
Къойдан жууаш, сыйлы болад,
Намыс бергенинг
Къонакъгъа — адебди ол'а.

Келелле, салыб,
Кёб къонакъла бизни кьралгъа,
Узакъ жоллашы,
Ким сынаргъа, ким кьараргъа.

Эки таулу бирге тюбесселе,
Къычырмайын ала сёлешмезле.
Башхала уа аланы кёрселе,
Алагъа бир да сейир этмезле.

Таулада ёсгенбиз, уллу ауаз
Эштиледди анда-мында къыстау.
Ол не чурум, не шарайыб болмаз,
Баям, ол бизни белгибизди, хау.

Сабыр сунсунла, сабыр туююлбюз,
Таулада таулуну таулу халы бард.
Ёзенден таулада тынч жюрюйбюз,
Таулада таулуну таулу къаны бард.

Чегем чучхуру

Жырлаб,
Ойнаб, кюлюб,
Жиляб, бюркюб, тюртюб,
Бууурулуб, сууурулуб, сыбдырылыб,
Ашыгыб, кьагышыб, чабышыб, жабышыб,
Учхалай, кьууалай, жортханлай, кьучакълай,
Кьагыла, сыгыла, тамчылай, минчакълай,
Соїлана, созула, сымарлай, жылтырай,
Секире, чулгана, толкьунлай, кьалтырай,
Атыла, чачыла, кьаугъалы, даурлу, тауушлу,
Жел эте, кёл эте, кез эте боз кьяа ауушну,
Ма ол халда ёмюрлени саркыб туруулары
Чегем чучхурну эмпик, ариу суулары!

Жаз башы

Жаз башы, жаз башы,
Жылны ариу кезиую,
Жери, агъачы, ташы
Жасалыб кёрюнюую.

Жаз башы, жаз башы,
Къууаты ишибизни,
Коммунизм жолунда
Сыфаты кючюбюзню.

Кёб жазны, биз кёб жазны
Элте имбашыбызда,
Барабыз абынмай хазна,
Насыбыбыз — аллыбызда.

Къууанчлы болсун
Жерни жаз башы,
Насыбдан толсун
Къарты бла жашы.

Огъурлу жерими
Жарыкъ тангы ючюн,
Жанымы берирем
Насыблы жазы ючюн.

Насыб

Россияны кёк суулары,
Сиз сюзюлюб шош барасыз,
Кенг ёзен аулаклары —
Тенгизлеге жол саласыз.

Сабыр суула, арысуз бек.
Сабийликде терк тау суугъа
Юйрепгенме, жорталла терк,
Ушагъанча жепгил буугъа.

Мен да тауда айшыгъанма,
Эгечлеримча тау суула,
Женгилдиле, сынагъанма,
Мени элтиб баргъан суна.

Ол тау, ёзен суулары да
Терен тенгизге агъарла,
Бирге кёшулсала, анда
Уллу насыб да табарла.

Сёзсюз кётюрюлген аякъ,
Тузсуз хант кибикди,
Алгышсыз кърмаплыкъ,
Башха болмай, тилсизликди.

Кавказда ариу сёзню сюелле,
Кавказда ариу сёзге иелле,
Актыллы тамата бек керекди,
Сёзю аны юйге кёк терекди.

Аны сёзю жүрекге жаггылад,
Ичмеучю да ичерге базанад,
Тебсеучю да тебсерге чыгъад,
Кюрешсе да, ол кесин тыялмайд!

Ариу сёзню айтадыла бизде,
Ол'а хазырды жүрегибизде,
Ол сёзледе барды ариулугъу
Жерибизни, адам кърарулулугъу.

Дырынчы кызыла

Жай чилледе, таулада
Жашау таудача барады,
Бирде кюн кызыдырады,
Бирде уа аяз урады.

Жай чилле тау кыойнунда,
Быйыл иссиди кёб жылдан,
Чучхургъа, суу бойнунда,
Биз барад уллу жолдан.

Къалын кырдык юсюнде,
Эмен терек салкышында
Къарайма жай кюнюнде
Чучхурну тик саркыууна.

Не тауушлукъ, аламат!
Эчкиле суугъа эндиле,
Алгъа жугъутур барад,
Суу тюбюнде сюелдиле.

Суудан иче, эчкиле
Чучхур тюбюнде тургъанлай,
Кюлген ауаз эшилди,
Кийикле — жокъ, жел ургъанлай.

Къарасам, таулу кызыла,
Чаба, келдиле чучхургъа,
Жангызлайын, антсызла,
Ойлай, кюле жууунургъа.

Жукъа жай жыйрыкъларын
Жап-жашил кырдыкга ата,
Къара къалын чачларын
Башларына гюрен тарта,

Кирдиле суу акъгъаннга,
Форсель чабакълагъа ушай,
Къарылгъачлача, ала
Даур этедиле, жырлай.

Кызыла уа кызыламылла,
Тюз суратладыла дерча,
Ариу субай санлыла,
Тауда кийик эчкилеча.

Къатларында турсам эд,
Кёрюнмейин кёзлерине,
Суу болуб къуюлсамед
Ол кызыланы юслерине!

Гара тала

С. Е., А. М., Е. С. Крючковлагъа

Багъалы Москвачыла!
Келигиз гара талагъа
Барайыкъ, бет ачыла,
Ыразыбыз къонакълагъа.

Кюн Минги Таудан ауду,
Талапы къарангы этди,
Жамычыча, ауана,
Нарат ийис эте, джетди.

Гара сууну къатында
Жомакъдача олтурдукъ,
Таулуланы атындан
Къайсын назмула окъуду.

Чалбаш профессор Крючков,
Сейир этиб, бизге къарайд,
Тутхан адетин бузуб,
Таулу уа къыйманы марайд.

Эсимдеди лакъырда,
Оюн, кюлкю къабыннганы,
Андан сора дагъыда
Ким нени сагъыннганы.

Ол кюн биз зауужъ этдик,
Къууанч шуёхланы берди,
Ингирде бирге кетдик,—
Минги Тау барын да кёрдю.

Жангызлай ары келдим,
Эштеме ауазыгъызны,
Алай сизни кёрмедим,
Кёрмедим не ызыгъызны.

Багъалы москвачыла!
Келигиз гара талагъа
Барайыкъ, бест ачыла,
Ыразыбыз къонакълагъа.

АДАМ

Сенден кыйын назму жазмагъанма,
Талмагъанма кюнлеримде,
Кыйын кюнлеримде азмагъанма,
Тоймагъанма суйгенимден.

Сенден кыйын назму жазмагъанма,
Сен къалай кыйын назмуса,
Сенича назмугъа базмагъанма,
Сен къалай кыйын жазыуса!

Юч бушууум

Жашауда ёлюм
Ауурду, тарды,
Анга да тёзюм
Кючлюдю, барды.

Ол тау адамны
Сан кьатылыгьыд,
Тири кьарамы,
Къан сабырлыгьыд.

Машалла санга —
Чынтды адамгъа,
Жерде инсаинга
Бек халал жаннга.

Душман огъундан
Атам жоюлду, —
Бакъсан бойнунда
Къая оюлду.

Биз анга тездюк, —
Кадар болуред,
Къыйынлыкъ
кёрдюк, —
Кезиу болуред.

Озду кюз арты,
Къара къыш келди,
Мамма, жан тартыб,
Урушда ёлдю.

Дуньядан кетди
Юйюрсюз, жашлай,
Не мудах этди,
Ол бизни ташлаб.

Алга да тездюк,
Бушууну кёрдюк,
Жюрек жарыла,
Ауруй жарала.

Жыл да озмайын
Келди жангыдап
Бушуу, созмайын,
Тойдум жанымдан.

Ой суйген атам!
Къарындашым да!
Унутханды адам
Къартын, жашын да.

Эл бушуу кёрдю:
Кёчдю да таудан.
Ой, ёлдюм, ёлдюм,
Мен жаным саудан.

Ахлунг, не хоншунг
Ауруса, ёлсе,
Жилярса шошун,
Сабийин кёрсенг

Бююн не этгин,
Жюрек жарылад,
Къайры да кетгин —
Палах тагъылгъанд.

Халкъны бушууу
Барын хорлады,
Черек саркъыуну
Кююб сарнады.

Таулуну ити
Улуй ызындан,
Аты да кпшней
Къалды арбазда...

Сюеме

Адамла жашаргъа сүйгенлерин сюеме,
Къанатлыла учаргъа сүйгенлерин сюеме,
Адамла бир бирлерин сүйгенлерин сюеме,
Адамла къууаныб кюлгенлерин сюеме.

Къызла жашланы, уяла, сүйгенлерин сюеме,
Кёгюрчюнле балаларын сүйгенлерин сюеме,
Сабийле аналарын сүйгенлерин сюеме,
Сабанчыны будайы жетгенин сюеме.

Ананы баласына алгъыш этгенин сюеме,
Жерни юсюнде сүймеклик болгъанын сюеме,
Жерде уруш — саламелик болмазын сюеме,
Жерде урушну тыяр кюч болгъанын сюеме.

Адамла бир бирлерин сүйгенлерин сюеме,
Аны ючюн кюерге да чырт угъай демейме!
Жашасын сабийле айнытхан, терек ёсдюрген!
Жашасын адам тынчайтхан, адамны кётюрген!

Таулу кызычыкъ

Н. М.

Сени бетинг, кюн тийгенча,
Ышарады, жарыкъса;
Ёмюрюнгде суйгенингча
Къууана жашарыкъса.

Жашауунгда сагъышынг
Кёб затладан ариуду,
Бюгюн сени алгъышынг
Тамблалагъы къарыуду.

Сени тенгли заманымда
Сенича кызы кёрмедим,
Къадар мени жаш халымда
Сени манга бермедим.

Аллах кёред: экибизден
Бирибиз алгъа туугъанд,
Ма бюгюнча, кесибизден
Насыб ажашмай тургъанд.

Кезлеринг кёз къаматалла,
Чыкъ тамчылай жылтырай;
Къашларынг кёюм тарталла,
Къарылгъач къанатынлай.

Сен чѣрчексе, сен сиркиусе,
Тау кийик улагъыча,
Заманны кызы, ариуса,
Кѣк тангны чууагъыча

Мудах болсанг, жарашмайды,—
Ким ышармады санга?
Туугъан болуренг, шашмай да,
Кыууапчха деб заманга.

Сенде барды хар белгиси
Жашауну бла жашлыкъны,
Жыйылыб жарыкъ кюлкюсю
Жер юсю кыууанчылыкъны!

Кел барайыкъ,
Сюйген кызым, энди биз
Жортууулгъа кетейик,
Сюймекликни
Жерден алыб, экибиз
Айгъа элтейик.

Жерде сени
Жашлагъа мен кыызгъанама
Жюрекден.
Айгъа элтиб, кыыз алама,
Асыры бек
Сюйгенден.

Атам

Бюгюн атам эсиме тюшгенди —
Кёрюб чыкыгъанма тюшюмде.
Жюрек аурууну — бушуу сёзюмю
Айтайым аны юсюнден.

Халал дегенликге, аллай халал! —
Аз эди аныча адам,
Сёзю — ачыкъ, жюреги — бек жалан,
Аллай эди мени атам.

Ол тенглерими къатына келсе,
Менден эсе алагъа бек
Жарыкъ болса, кюле кеси,
Мен'а ёбкелер эдим терк.

Да таныгъанла уа биледиле
Аны аллай адамлыгъын,
Бек кыйын кюнледе кёргендиле,
Эрча, таза халаллыгъын.

Жюрегим бютюн ауруйд ачыудан
Тынчлыкъ кёрмей кетгенине,
Жашлары жетиб, ала асыудан
Жашау кёрмей ёлгенине.

Алты жашында мени айырыб,
Артык эркелетпучеди,
Кёкюрегинден тюшюрмегенлей,
Тапгы атыб кетпучеди.

Айнытды, ёсдюрдю да окбуртду,
Ушхуурсуз да кёб кьалды,
Жашауда жюйрюк атха олтуртду,
Менден ол не хайыр алды?

Мени ючюп жашады кьууана,
Кёб кьыйналды, акьыл берди,
Замансыз айырылды дуньядан,
Менден'а не хайыр кёрдю?

Апы жашауу кеси ючюниге
Бир заманда болмагъанды,
Эки урушда да ол кючюнден
Келгени аямагъанды.

Ёмюрню ортасы

Жыйырманчы ёмюрню
Ортасы жетиб кьалды,
Тамблагъы насыб кюнню
Бузарча кьаугъа салды.

Уруш тютюн булутла
Чууакъ кёкню булгъай,
Душманла, туб боллукъла,
Атом бомбаны сынай.

Аны ата жерде, кёкде,
Заран сала халкълагъа,
Ташланы да кюл-кюл эте,
Луруу бере адамгъа...

Жыйырманчы ёмюрню
Озуб барад ортасы,
Къууанчлы жаш тёлюню
Кимге тиед хатасы?!

Сора нек ёсдюребиз
Биз, жарсый, сабийлени!
Бушуу нек кётюребиз,
Хатасындан бирлени.

Жыйырманчы ёмюрю
Озуб барад ортасы,
Тамблагъы жаш тёлюню
Кимге тийди хатасы?!

Адам анданмы ачад
Шмуну байлыкъларын,
Жерни тинте, кёкге уча,
Халкъгъа бере хайырын...

Халкъланы къарыулары
Атомдан кючлю болур,
Акъыл, адам къоллары
Кесерле тобну жолун.

Сабийле

Сабийле, сабийле,— жашау
Къаланы бек тутуругъу,
Адам улуну башлаууну
Таркъайылмагъан урлугъу.

Ата, анагъа къууанчха
Къычырыкъ эте тууасыз,
Къачдан жайгъа, жайдан къачха
Кюлдюре, кюйдюре турасыз.

Бирде жилий, бирде жырлай,
Жилиямукъла да тегюле,
Жашауунда сабий алай
Есюб барад, жилий, кюле.

Не жилимай, не кюлмей,
Алайсыз сабий есмейди,
Атала, анала билмей
Сабий аз хили этмейди.

Бирде къууанч, бирде бушуу
Сиз бересиз аналагъа;
Къояд ана ашын, сууун,
Къайгъы этиб балалагъа.

Сабийле, кѣуанчыгъыздан
Аз болмайды бушууугъуз,
Сизни ачы кѣайгъыгъыздан
Кѣалгъанд ана ушхуурсуз.

Сиз туугъунчу башланады
Ана жюрекни кѣайгъысы,
Сиз туугъан кюн ашланады
Ананы жашау кѣаугъасы.

Сиз туугъан кюн, бек кѣууаныб,
Кюле, жилий анала,
Сиз ёлген кюн бауурлачыб
Сарнайла, сарнайла ала.

Ана балагъа ёмюрде
Барады бек кѣууаннганлай,
Кетермеї аны эсинден,
Аты бла кѣаргъаннганлай.

Бек кѣууанады анасы
Аны биринчи сёзюне,
«Амма» деб, аны баласы
Кѣарагъанына кёзюне.

Анасы бек кѣууанады
Бешикде кюлгенчигине,
Кѣууанады да анасы
Аны ал жюрюгенине.

Кѣууанады ал тишине,
«Мени балам ёседи» деб,
Аїныб, жетиб ол ишине,
Мени ыразы этеди деб...

Сиз'а, сабийле, сууукъсуз
Бирде ана жүреклеге,
Бирде уа тынгылауукъсуз
Жүрекледен тилеклеге.

«Сиз» деб турмайын былайда,
Тюзю, керекди «биз» дерге,
Ана кыйынын сыйлауда
Керек түйюлд безирерге.

Луругъанда, жыгъылгъанда
«Ой анам!» демей болмайбыз да,
Жашауну ёрлеу жолунда
Ол сёз бизни аузубуздад.

Бизни адам

Бизни адамла — чыпты адамла,
Жашаугъа кьууат берген адамла,
Адамла ючюннге жашагъанла,
Жерни юсюн ариу жасагъанла.

Партия бла

Мени ишим —
Партияны ишиди.
Мени кючюм —
Партияны кючюдю.
Мени жолум —
Партияны жолуду.
Мени кьолум —
Эрлик кючден толуду.
Партияды —
Мени айнытхан, ёсдюрген.

Партияды —
Тюз жолуму кёргюзтген.
Партиягъады —
Ахшылыкъ тилегим.
Партия блады
Мени жүрегим.
Кёз гиняжимича
Сакълайма намысын.
Жүрек сёзюмдю
Айтханым барысы.

Адам ёмюрю къысхады,—
Адам не кёреди? —
Кеч хазырланады жашаугъа.
Ёлюм адамны къысады,
Башха юй береди.—
Ким сюелсин ёлюмге даугъа?

Замансыз къорагъан адам
Тоналынган юйге,
Башхалыгъы болмай, ушайды.
Ажымлы жоюлгъан атам,
Къагъанакъ сабийле,
Адам былай аз нек жашайды?!

«Бир сагъатдан ёллюксе
Деселе эди манга,—
Бир сагъатны кёрлюксе
Жашауну, чыгъа танга».

Мен таула таба къараб,
Эштирча бир къауумла,
Айтыр эдим сёзню сайлаб,
Таула ичинде таулугъа:

Бир-бир бла кюрешмегиз,
Кёб да туйюлсюз алай,
Бир бирге кишен эшмегиз,
Жолгъа жангы чыкыгъанлай.

Къоюгъуз морт адетни,
Андан сора да иш барды,
Тутмагъыз аман дертни
Сиз, бир бирни артха тартыб.

Зарланмагъыз бир бирге,
Кёрюб аны къууанчын,
Итнингиз кюлюрге,
Сиз бир бирни къучакълай.

Сизни уллу жауугъуз —
Тилчи хоншу, кёзбаучу...
Болмасын чырт жашауугъуз
Халал жүрөкге ачыу.

Шахтачылары жырлары

Магдадан къазыу — кишилиқди,
Андан чыктыгъанбыз таугъа,
Къралыбызгъа кюч керекди —
Къазыб, беребиз саугъа.

«Шахтачыла — пелиуанла» —
Деб айтадыла бизге:
Таула тургъанлай, аланла!
Бармайбыз ёзен тюзге.

Биз тынч ишни сайламайбыз
Къралгъа керек заманда,
Кесибизни аямайбыз
Ишге керек къадарда.

«Шахтачыла — батыр
жашла» —
Деб айтадыла бизге,
Халкъыбыз да кюн сайын
Разыды ишибизге.

Къралны уллу намысын
Бийик этебиз таудан,
Къол кыйыныбыз азмасын,
Сакъларбыз аны жаудан.

Тенглени юсюнден

Тырман этген кибик этиб,
Суйген тенглеримден бири
Манга, акъыл да юйрете,
Айтды: тынгылачы бери.

Разы туююлме халынга,
Жаратмайма къылыгъынгы,
Ким да тубесин аллында,
Алга селешесе хыны.

Кесинги жарашдыра бил,
Адамгъа арну кёрюниген,
Жашауда керек — татлы тил —
Ахшы адамдан бёлюнмейд.

Шуёхларынг кёб болсала,
Жашаргъа алай тынч болур,
Ма къара, манга сорсала,
Мени шуёхларым толуд!..

Кизи бла мен туююшмейме,
Кизиге угъай демейме,
Мен эриши кёрюнмейме,
Терсге да терсди демейме.

Кючден тѣзюб, тынгылаб турдум
Тенгим окъугъан «ясыннга»,
Сенича тенг жорамайма,
Жууугъум угъай, асыма.

Керти айтаса, ким бла да
Жарашыу излеѣ — сѣзлеринг,
Сени биргенге — ала да —
Кесингча болурла тенглеринг.

Бир кюн тутуб, бир кюн атхан
Тенгни тенге санамайма,
Кюнча тийиб, кюнча батхан
Тенге жапны аямайма.

Элде хоншуму тырманы

Кёбден бери келмей туруб,
Келдинг туугъан элинге,
Танымайла, соруб, оруб,
Тюбесенг да тенглеринге.

Сени кёбле танымайла,
Сен да унутханса кёбюн,
Кимди, деб соруб къоймайла,
Бизден'а къалмасын кёлюнг.

Ишекли бола, бирлери
Сени къатынга келелле,
Атанга ушай сёзлеринг —
Арта таныб къол берелле.

Къолубуздан сен кёб кере
Ашагъанса, дейд мыйыккълы,
Женгил-женгил келе
Тур, оздурмай бир ыйыккъны.

Хаймашада бузоуланы
Эмизгени ючюн, къалккъыб,
Къол да жетдире, дейд, мен аны
Кёб, кёб жиялтанма, къырккъыб,

Сейир түйюлд, дейди хоншум,
Сабийлейин элден кетдинг,
Бизни ючюн сени башынг
Ауруй болмаз, бизге не этдинг.

Сен сахарда тюблю-башлы
Юйде турургъа юйреннгенсе,
Ким да тутар кеси башын
Ллыб кетсе, ма кёрюрсе.

Эшек бла агъачха барыб,
Отун этгенни унутаса,
Жылы юйюнгде газынг бард,
Да, айхай, ох деб тураса.

Бир арада сен элинге
Салыб келгенинг иш болса,
Къонакъчаса тийренге,
Танымайса, хоншунг сорса.

Ай, юйюнг бла, бу элни
Сууун ичиб айныгъанса,
Хайырындан ма бу жерни
Сен тауча киши болгъанса.

Жер жумушла

Мустайгза

Жер жумушла, жер жумушла,
сиз
Бизни кёб къайгъы этдиресиз,

Кёкге учханны ахшылыгъын,
Бар ишибизни да башлыгъын,

Билебиз да жүрегибизден,
Къууанабыз хар ишибизден.

Илмуну, акъылны кючюне,
Ышана тамблагъы кюннге.

Кёкде ишлени да кёребиз,
Алагъа магъана беребиз.

Венерагъа бизни жаш барыр,
Совет байракъны анда салыр.

Алай дагъыда Туугъан жерин
Адам унутмаз, хурмет берир.

Жерде уруш болмазча этер,
Ол кюннге адам улу жетер!

Тилейме, унутмагъыз!

Таза сабий бетине
Сакъал, мыйыкъ да ургъунчу,
Кетди фронтха элинден,
Аны чакъыра тургъунчу.

Назик сапына аны
Солдат шинели джарашмай,
Чаба, жорта баргъаны
Уруш ёртенде ажашмай.

Ма ол халда ётдюле
Аталаны жаш жыллары,
Биргелерине элтдиле
Аталыкъ жылыуларын.

Сизни ючюн алапы
Кёблери къан тёкгендиле,
Сарната аналаны,
Жер туюбе кетгендиле.

Бюгюн бек омакъ, тамам
Кийинген назик жашла,
Субайсан, бийиктабан,
Арну къызла, къаракъашла!

Солдатланы сынларын,
Сизни аталарыгъызны
Алмай сабий жылларын
Тилейме унутмазыгъызны.

Тилейме, унутмагъыз!
Аталаны жаш жылларын,
Бир кюннге къурутмагъыз
Сизни ючюн къыйындарын.

Тилейме, кетюрюгюз!
Аталаны ол жылларын,
Бирден бирге ётдюрюгюз
Аланы жигит жырларын.

Ол сизнича жылында
Къуу төшекде жатмагъанды,
Юйюнде ана къолдан
Жылы хант татмагъанды.

Окъ жарасы бар эсе
Бюгюн аны төрт санында,
Уруш жылы тамгъасы
Калгъан эсе уа къанында—

Ыспас, намыс этигиз
Аны къаты жашлыгъына,
Кёлюне да жетигиз,
Болуша жашаууна.

Бир бутун къойгъап жерде
Солдат башын да къояр эд,
Халкъгъа керекли ёрде
Жанын аямай жояр эд.

Кюн жарыкъ тие эсе,
Кёкден бомба тюшмей эсе,
Жюрегинг кюле эсе,
Жюрегинг юшюмей эсе,—

Сен да жаралы атаңга
Къор болайым де, унутмай,
Бюгюнню кюнню санга
Хорлаб бергенди, сыйыртмай.

Танг ахшы болсун, адамла!

Танг ахшы болсун, адамла!
Тангыгъыз насыб бла атсын,
Кюлкюсюз болмай, балала,
Кюнюгюз къууанч бла батсын.

Жай эртденлик кюн тийгенча,
Адамла кюле турсунла,
Насыб жели юфгюргенча,
Къайгыла да къурсунла.

Урушну аты айтылмасын,
Уруш жели урмасын,
Атом бомба атылмасын,
Жер зауугъу къурумасын.

Адам адамгъа ышарыб
Къарай эсе хар кюн сайын,
Сени мангылайынг жарыр,
Жарыр мени мангылайым.

Балли терек чакъгъаныча,
Хурметли жерибиз чакъсын,
Салам бериб, салам алгъанча,
Адам адамны къучакъласын.

Адамгъа хар ууахты да
Саугъа бергенча кёрюнсюн
Агъач талада, тахтада
Хычыуун тийгенча жай кюн.

Сюймеклик

Жерни юсюнде сюймеклик,
Желча, жауунча, айланад:
Уллу, гитче деб къарамай,
Ол жюрекге терк байланад.

Тынчлыкъ бермей кече узуну,
Танг атдырады, жукълатмай.
Къоймагъанды жашны, къызы
Сюймеклиг'а бир жокъламай.

Сюймеклик иши алайды:
Сен жукъ да билмей тургъанлай,
Жюрегинги къучакълайды,
Къауданны ёртен алгъанлай.

Бирледен ол, келгенича,
Ызын къоймайын кетеди;
Бирлени уа, билгенича,
Ол таза хайран этеди.

Ананы кѳууанчы

Олтурад, гуржаба эше,
Ариу, чырайлы жаш ана,
Кѳарай-кѳарай бешикдеги
Кѳызылууурт жашчыгына.

Жашчыгъ'а жукѳлайды татлы,
Бетине ингилик урад,
Тынчлыгы уа аманатлыд,
Анасы ма — кѳараб турад.

Жукѳу арасында жашчыкѳ
Кеси аллына кюледи.
Жукѳ айырмайд кѳагѳанакѳчыкѳ, —
Тюшюнде ол не кѳреди?

Кѳз ачмай, жашчыкѳ эспеди,
Кѳычырыб жилий, уянды,
Алай анасын эследи.
Тохтады, кюлдю, кѳууанды...

Ол кѳууанч, бушуу да сынай,
Есер, уллу киши болур,
Болса да ол анасына
Сабий кѳрюннгенлей турур.

Къара кёзле

Ой, къара кёзле,
Сиз — ариу кёзле!
Кёб жашны хайран этгенсиз!
Айлана келиб
Тауда, ёзенде,
Сиз мени къайда жетгенсиз?

Пенча ариу сёз,
Сизге термиле,
Дыргъа тагъылды тойлада!
Жюрек эрите,
Кенг алыб кете, —
Суймеклик жюрюйд таулада.

Ол пионер эди

Элхууур келеди,
Алыб кёк бузланы;
Кеседи, бёледи
Тарда жол ызланы.

Къоркъуулу болады
Таулада бу заман.
Суу аузу толады
Толкъун элхууурдан

Бир бирде кёнюрню
Къутургъан суу бузар,—
Барыуну-келюню
Бир талайгъа созар.

Ма бюгюн сабийле,
Жагъада жыйылыб,
Къарайла сейирге,
Школдан жайылыб.

Ол чакъда алайтын
Османов — пионер,
Барады жыр айта:
— Мен космонавтма,— дей.

Сабийле таш ата,
Ким суугъа узала
Тургъанлайын, артдан
Чыкъды бир гузаба.

Бир жашчыкъ учхалаб,
Къар суугъа кѣмюлдю,
Ол бузну къучакълаб,
Баргъаны кѣрюндю.

Бир кычырыкъ-хахай
Тауушланы эштиб.
Ол — Османов Махай —
Ары чабыб жетди.

Секирди мычымай,
Ол суугъа секирди,
Олсагъат, абчымай,
Жашчыкъны терк жетди.

Чыгъарды да суудан
Тик жагъагъа тюртдю,
Кеси, къарыусуздан,
Суу шорхагъа кетди.

Суудан жангыз кере
Галстугу кыызара,
Эсленди кѣз кѣре,
Къулделеде бара.

Тау сууу огъурсузд,
Жибермезча тутду,
Тау суу — жан ауруусузд,
Жаш тулнарны жутду.

Кесниден гитчени
Сакълады ол жанын.
Кёрмез тау кечени,
Суу элтди ол жашны.

Ким эди ол жигит? —
Деб соргъанларында,
Тенглери кёб иги
Сёз айтдыла анда.

Айтдыла: — Ленинчи
Пионер эди ол.
Эрлеге биринчи
Тенг — пёгер эди ол.

Элде орта школгъа
Османовну атын
Агадыла, столгъа
Сала таш суратын.

2000-чи жыл

Ол заманда бар халкъла
Тынч жашарла жер юсюнде,
Џим биледи, туудукъла
Тутарламы эслеринде:

Бу шендюгю жылланы
Џъууанчларын, бушууларын,
Бюгюнню адамланы
Алагъа болушууларын.

Жер юсюнде ол жылда
Болмаз уруш излерик жан,
Саут бла киши ызындан
Сюрлюк болмаз бир инсан.

Саут, уруш адырла
Ишленмей турурла анда.
Ала бары къалырла
Театр, музей халында.

Сабийле уа, бюгюнча,
Уруш оюн ойнамазла;
Халкъ къайгъы сёз берирча,
Ала ёксюзлей къалмазла.

Илму

Илму — окъууд, илму акъылд:

Ол жашау байлыгъын ачар.

Фахмусузгъа илму

такъырды —

Алга бармаз, андан къачар.

Жигит жигитлей къалыр

Эки жулдуз жанады
Аны кенг ёшюнюнде.
Къырал анга анады
Къууанч, бушуу кюнюнде.

Жигит — жигитлей къалыр,
Таб, жаннга къоркъуу жерде.
Халкъ аны дурус таныр,
Эсде тутар ёмюрге.

Ата урушдан алай
Къайтды жигитлик этиб,
Эки бутундан бири
Къалды урушда кетиб...

Ол бюгюн да ишинде
Ишлейди, урушдача,
Халкъгъа борчу — эсинде
Турады, тюз къурчданча.

Эки жулдуз жанады
Аны кенг ёшюнюнде.
Къырал анга анады
Къууанч, бушуу кюнюнде.

Жюрегимден кетмезсе

Жыр

Бизни элибизде бардыла
Кёб ариула, бек тириле,
Мени кёзлерим къарайдыла
Аланы ичинде бирине.

Э ж и у:

Тойгъа келмейди,
Мени кёрмейди
Жюрегим не этсин мени?

Непча кюн болад кёрмегенли,
Ой, сен къайры кетдинг элимден?
Элден кетсенг да, бермей белги,
Къалай кетерсе жюрегимден?!

Э ж и у:

Наячикге кетди,
Бир мудах этди,
Жюрегим не этсин мени?

Не ючюн болгъанын билмейме,
Бек тансыкъ болама, кёрмесем,

Кеч-эртде болса да, къадарым
Аны бла тюбесин, ёлмесем.

Э ж и у:

Сюймеклик толуб,
Келмейди соруб,
Жюрегим не этсин мени?

Тюбешу

Кюз биченни заманы,
Кюнле бек кызыудула,
Къалмай элни адамы
Биченде асыудула...

Къошчула да чалгъыгъа
Кетдиле танг атхынчы,
Мен'а эртден къалкъыугъа
Батылдым, уянгынчы...

Ит юргеннге уяныб,
Къошну аллына чыкъсам,
Уллу ташха тыяныб,
Турад бирсу, къарасам.

Таныгъаным зат туююл,
Яраби, кимди да бу?
Сабий жюрегим, тейри,
Бираз къайгъылы болду.

Мыйыкъ тюбюнден ышара,
Къолун булгъайды кел деб,
Жумушума жара да,
Ким болгъанымы кёр деб.

Сабий жюрек буюгъа,
Къарындашым бла бардым,
Аны артына бугъа,
Ол къонакыгъа жанладым.

Аркъасында четени, —
Жолоучу халы барды,
Четенини гетени
Суу къуюлгъан халдады.

Келдик къатына аны,
Четенинде чабакълары,
Огъурлу адамча халы,
Узун сары мыйыкълары.

Туз тиледи, — туз бердик,
Дагъыда айран ичирдик,
«Чабакъчы оруслу» — дедик,
Къоркъгъаныбызгъа къюлдюк.

Кёбмю озду андан бери,
Жылны къюз арты жетди,
Къолумдан тутуб, мени
Атам эл школгъа элтди.

Бу не сейир, не тамаша —
Аллыма ол киши чыкъды,
Кеси да ариу ышара,
Бизни таба ашыкъды.

— Сенмисе — дей, къол берди,
Татахлача тюбешдик,
«Школда бёркюнгю теи», — деди,
Танышлача кёрюшдюк.

Жашауугъузну кѳууанчлыгъы
Жарыкъ жулдузча жанады,
Туугъан жылыгъызыны тынчлыгъы
Насыблыды, жюрегим кѳууанады.

Сизге кѳууанама сизни бла бирча,
Алтмышынчы жылда туугъан балала,
Энди сиз бир заманда, бизнича,
Кѳыйынлыкъ кѳрмесиз, балала.

Ким биледи, келиб манга
Бир соргъаныгъыз болгъан болса,
Арта кѳарай, озгъан заманга,
Хапар айтырма, жюрегим тола.

Мындан арта келлик кюнледе,
Бизден эсе, сизден кѳаты сорурла:
Бизден, сизден да келлик ѳмюрде
Бек алапат туудукъла болурла.

Энтда да Москвагъа келдим,
Бери кёб кере келгенме,
Къарт шахарны бийик кёгюн,
Жангы жашауун кёргенме.

Орамда ашыгъыб баргъан
Адамланы алгъышладым,
Эштим дунья эштиб тургъан
Аламат эр ауазларын.

Шуёхлалла назмучула,
Шуёхлукъ — мени жазгъаным,
Салам сизге, москвачыла,
Тик тауларындан Кавказы.

Оруслу назмучулагъа
Мени бек кызыу саламым!
Назму тёшге чыгъыучулагъа
Тау алгъышым, халаллыгъым.

Жашау

Жыр

Ай, жашау!
Къалай игисе сен, жашау!
Ай, жашау!
Тоялмайма сенден, жашау.

Мен ёмюрге жашаб тургъан
Болсамед,
Сени ёмюрге мен биргеме
Алсамед.

Ай, жашау!
Къалай тауушлукъса, жашау!
Ай, жашау!
Къалай зауукъса, жашау!

Ай, жашау!
Къалай арнуса сен, жашау!
Ай, жашау!
Къанмайма да сенден, жашау!

Поэзияны кюню

Шахтачыланы кюню барды —
Ол сыйлы кюндю,
Шахтачылагъа уа ол кюн тангды,—
Жюрек эркинди.

Металлургланы жаратама —
Темир юйлерин,
Акъ къагъытны къаралтама,
Жырлаб кюнлерин.

Халкъ махтайды металлургланы
Темир ишлерин,
Къралны къуршча этген, аланы
Гёжеф кючлерин.

Кёбдюле бизде къууанч кюнле,
Жетишедиле,
Чакъгъан кибик жаз башы гюлле,
Келишедиле.

Разыма мен ала бла бирге
Назму кюнюне,
Ол къыйын ишни тюз билирге
Тюшюнгенелерине.

Ол кюнню мен ара шахарда
Дурус кѳргенме,
Маяковскийни тюз кѳатында
Кѳб сюелгенме.

Металлургла бла шахтачыла
Алайда ол кюн,
Назму тартыуну назмучуча
Ангылай бютюн,

Назмулагѳа таза жюрекден
Тынгылайдыла:
Хар бир иште назму керекни
Ангылайдыла.

Эмен терек

Тура эди юй аллында сюелиб,
Биз бек сүйюучю эмен терегибиз,
Анга хоншубуз да азмы сүйюндю —
Аны ариу кёре эди тиіребиз.

Жай узуну бизге салкынлыкъ бере,
Къыш чилледе борандан къоруулайды.
Апы ышаплы тургъанына кёре,
Чынтды эмен терекча къаруулуду...

Бир минг тогъуз жюз къыркъ экинчи жылда
Кёклени къара булутла алдыла,
Элия жашнаб урду, жетди ажал —
Бизни эмен терекни аудурдула.

Къыйын жыл эди, ауур эди ол жыл,
Биреуге угъай, саулай къралгъа да.
Ауузгъа жарашмай эди жарыкъ жыр,
Жокъ эди заман юйге къараргъа да.

Ол заманда мен юйде болмагъанма:
Къралны къайгъысы кёбню унуттургъанд,
Юйюнгю, ахлунгу, таб, жап къайгъысын да,
Къайгъы сёз бермей кёб адам тургъанд.

Туугъан журтубуз бирди, ол — жангызды,
Аны тас этсек, небиз къалады?
Туугъан журту болмагъан, ол жансызды,
Не да адамы болмагъан талады.

Алай эди да, ол ауур жыллада
Кесибиз небизни да унутханек,
Къаугъалы, къыйын уруш жоллада
Эсде жалан журтубузну тутханек.

Алай эди да, ма биз апдан
Ата журтубузну, кёб къралланы да
Сакъладыкъ адам улуну жауундан,
Андан тэкдюк биз халал къанланы да.

Жашауну жолунда төре алайды
Биреу ауруб, төшегинде ёледи,
Биреу узакъда, отда жоюлады,
Эки юйюр да бир бушуу кёреди.

Жашауну жолунда төре алайды:
Биреу ёлсе да, экеу тууады.
Адам адамны ызындан барады,
Адам адамгъа аманат болады.

Жашла

Жашла урушха деб туумайдыла,
Жашла урушха деб турмайдыла,
Жашла — аналагъа къууанчха деб
Тууадыла, аталагъа тыянчха деб.

Жашла сауутха деб туумайдыла,
Жашла — насыбха деб къызлагъа,
Жер юсюнде жашауну жашнатыргъа,
Тюбеселе, бири биринден къызара,

Тууадыла жашау отун жандырыргъа,
Эгечлерин къууандырыргъа,
Урушну да ёлгенин кёрюрге:
Туумайдыла урунда ёлюрге.

Ийнанама адамгъа

Ийнанама мен адамны кючюне,
Къарыууна, акъылына, эсине,
Жерни юсюнде огъурлу ишине,
Атом урушну ол тыяр кесинден!

Хар кюн сайын да мени жүрегими
«Атом уруш» деген сёз кемиреди,
Мени уа хар кюн сайыннгы тилегим
Темирден, темирден да темирденди.

Ажалдан ёлсе, къарт болуб, бир инсан
Къалгъанла аны асырарла келиб.
Атом урушну атын, сен бир эс сал,
Таб, сагъыныргъа да бармайды кёлюм...

Не этейик да, атом уруш болмазча!
Жерни юсю ачы уудан толмазча,
Кёкден жерге ёлюм отла жаумазча,
Таула тюзлеге, элlege аумазча.

Ол Хиросимада болгъан налахла
Ахыр да, болмазла жерни юсюнде
Кюймезле атом кючюнден аулакъла,
Ёлмезле сабийле сабий юйледе.

Ийанама мен адамны кючюне
Къарыуна, акъылына, эсине,
Жерни юсюнде огъурлу ишине —
Атом урушну ол тыяр кесинден!

Тилкѡау солдат

Л. Пантелеевну хапарындан

Солдатла жыйылыб бирге
Урушну эсге тюшюредиле,
Хапар айталла бир бирге,
Ахтыныб алай кючсюнедиле.

Жюрюгюз, дейд аладан бири,
Хар ким айтсын кеси жашауундан,
Шо бек кыйынлыкъ кѣргенин
Уруш бошалгъынчы башлауундан.

Бетлери тюрлене, ала
Мудак болдула, бац энше кѡарай,
Башлаала бушуу хапарла,
Жюреклерин кѡайгъы тарай.

Бирлери айтды кесини
Танк ичинде отда кюйгеншден,
Бирлери уа, аза эси,
Жанган самолѣтдан кетгенинден.

Тынгылаб тургъан бир солдат
Урушдан тилкѡау болуб кѡайтханд,
Кѡатындагъы анга соргъанд,
Ол тилкѡау солдат'а былай айтханд:

— Мен да күйгенме, ёлгенме,
Дагыда мен саулайын кълалганма,
Кёб кыйыплыкъла кёргенме,
Мен бир писъмодан кыяу алганма.

Мени онжыллыкъ жашчыгъым
Ленинграддан урушха жазганды:
— Урушма, атам, жанчыгъым,
Эгечим, ачдан, бир бек азганды...

...Солдатла бары да бирге
Баш тёбен къларалла, мудах болуб,
Тёзалмай, тютюн ичерге
Башлалла, ауур кючюне солуй.

Таула чакъыралла

Таулуну таула чакъыралла,
Айырылма дейдиле тауладан,
Таула таулугъа кычыралла,
Ауазлары эштиле тарладан.

Менден артда къаллыкъ таулугъа
Барды мени жалан бир тилегим:
Мен ёлсем да, Малкъар таулада
Къалсын мени къайгылы жүрегим.

Бет

Жашауда адамны жангыз бети барды,
Аны бла ахшыны, ариуну айтады,
Аны бла элге, жамауатха чыгъады,
Орамдан юйюне бир халда къайтады.

Биреуню уа, айхай, эки бети барды,
Бирин ол тутады ёчгеге, кёзбаугъа,
Ол бети кеси да ташада болады.
Хазырды ётюрюк сёзлени жалгъаугъа.

Экинчи бетин адамдан букъдурады,
Кесинден онгсузну ол тунчукъдурады,
Сапга бирни айтыб, кёзюнге къарайды,
Ызынгдан, сен абын дегенча, марайды.

Тюз адамны бети жибиб биллинеди,
Ол хайырлы, огъурлу ишни этсе да,
Начасны бети артал да тюрленмейди,
Ол уялырча не палахха жетсе да.

Кёзле

Биреуню биреуге кёзлери,
Къууаныб, ышарыб къарайла,
Биреуню биреуге кёзлери
Огъурлулукълары бла жарайла.

Биреуню биреуге кёзлери,
Кюнча жылылла, нюр чачалла,
Биреуге биреуню кёзлери,
Дуньяны жапгыдан ачалла.

Ай дагъыда бардыла кёзле,
Аллах сакъласын аллайладан,
Отдан башха болмай кюйдюре,
Ала асыры зарлангандан.

Тил

Биреу ариу тиллиди, татлы тиллид,
Сёзю жүрекге балча жагъыла,
Аны хар бир кьол иши таукеллид,
Ахшы кьууумлу сёзлери кьанатча кьагъыла.

Биреуню сёзю жүрекден чыгъады,
Кьыш адамны санларын жылытады,
Кече адамланы кёзлерин ачады,
Кёб бетлени кьууанчлы жарытады.

Татлы тилли кьозу эки ананы
Эмеди да, — деб халкъда ма андап
Айтадыла, сау болсун, адамны
Сакълар кёб тюрлю аманлыкъдан.

Биреуню тили, аллах сакъласын,
От салыр сени шон, тынч юйюнге,
Сени жауунгу аллай жокъласын,
Бушуу келтирир кьууанч кюнюнге.

Лагъым салынганча мурдоруна,
Тили бла оюб кьояр хунаны,
Уу тили бла тартыр мурдарлыкъгъа,
Аузун ким жуугъан болур эди аны.

Мангылай

Биреуню мангылайы жарыкъды,
Толгъан айча, кюнча ачылыбды.
Къалын къашлары кенгерибдиле,
Адам суйдюмлюд, чырай бередиле.

Биреуню мангылайы жабылыбды,
Кюз туман кюнча, ачыуланыбды.
Хар заманда ол мудахланыбды,
Хар кимге да ол чамланыбды.

Турад акъ къабыргъада.
Тагъылгъаплай суратыгъыз;
Къайда, къайсы къабырда
Жатад сизни муратыгъыз!

Къабыргъадан къарайсыз,
Мудахлана, сагъышлана,
Жюрекдени тарайсыз,
Саулагъа ушай, ышара.

Къара кийгенд чиммакъ акъ
Къабыргъада суратыгъыз,
Къараб кюед сизге сакъ
Болуучу чалбаш атагъыз.

Къабыргъадан къарайсыз,
Мудахлана, сагъышлана,
Энди уруш болмаз деб,
Бизге бек къаты ышана.

**Андрей
Вознесенскийни
назмусуна**

Мени узақъ Шымалда
Оруслу къарындашым,
Жюрегимде болгъанны
Сен менден алгъа айтдынг:

— Кетеригиз ахчадан
Ленинини сыйлы атын,
Ленин андан багъалыд...
Ленинини сыйлы атын

Чырт жерге атмасынла,
Ленинини суратын
Къагъытда жыртмасынла.
Ленинини бет сыфатын

Бош сыйсыз этмесинле:
Сыйлыды аны аты
Ахчадан, алтындан да...
Ол кёкню кенг сайында

Керекди ишленирге,
Кюнча тийиб, кюн сайын'а
Керекди къууат берге!
Ленинини жарыкъ бети

Дуньяны саулайына
Кюнча жарыкъ жарытды,
Аны кенг мангылайы
Халкъ жүрегин жылытды.

Неден да ийнакълайыкъ
Ленинни сыйлы атын,
Ленинни биз сакълайыкъ
Бюгюн бюгюн да къаты.

Мени кеси къатынгда
Кёрмесенг да,
Къатынгда болгъанымы
Сен унутма.

Манга эс бурмай, кёз-къаш
Бермесенг да,
Жюрегингде болгъанымы
Сен унутма.

Адамла бла болсанг да,
Биргенге болурма —
Ауанангча,
Жангызлай къалсанг да,
Къатынгда турурма —
Абынмазса.

Жашауунгда къууанчынг —
Сени жашынг,
Жашауумда къууанчым —
Мени жашым,
Алагъа къууана турайыкъ,
Ала насыблы болур ючюн —
Биз, хо да, насыбсыз болайыкъ.

Ой ариуум, ариуум,
Таза жүрек арууум,—
Жанымдан кем кыймагъаным,
Къараб кезюм тоймагъаным.

Жюрегиме тюшгенсе,
Жюрегими тешгенсе,—
Къараб кезюм тоймагъаным,
Жанымдан кем кыймагъаным.

Кереме деб къркъама,
Кермесем — сокъуранама, —
Къараб кезюм тоймагъаным,
Жанымдан кем кыймагъаным.

Жюрегими кюйдюрме,
Келме десенг, келirme,—
Къараб кезюм тоймагъаным,
Жанымдан кем кыймагъаным.

Акыллы сөз айтаса,
Кесинги нек алдайса? —
Къараб кезюм тоймагъаным,
Жанымдан кем кыймагъаным.

Жюрегиме жазылыб,
Тураса сен базыныб,—
Къараб кёзюм тоймагъаным,
Жанымдан кем къоймагъаным.

Тал санларынг — бек ариу,
Жюрегим санга ауруй,—
Къараб кёзюм тоймагъаным,
Жанымдан кем къоймагъаным.

Табанынга жетелле,
Сени къудас чачларынг, —
Сени алыб кетелле
Кирриклеринг, къашларынг!

Аслижан

Элни чегет жанында
Тауушлукъ къара шаудан,
Узакъ болмай, аллында
Уллу суу келед таудан.

Суу алыргъа Аслижан
Таймай жюриюд шауданга,
Баям, болур илишан,
Жууаб — хазыр соргъанга:

Къошунбаш юй алайда,
Ачыкъ — терзелери:
Аслижанны марайла
Таулу жашны кёзлери.

Аслижан жетер-жетмез,
Арзу юйню къатына,
Хамид чыгъар, жан кёрмез,
Жолда жангыз ахтына...

Хамид, турма ахтына,
Айт, Аслижан тынгылар.
Хамидни муратын'а,
Окьюучу, сен ангыла.

Тенгле

Биз да энди къарт бола барабыз,
Бизни ызыбыздан ажал марайды.
Дагъыда биз, таймай, ышарабыз, —
Чачыбызны тау жели тарайды.

Тенгими кёзлерине къарасам,
Жаш заманы турады аллымда,
Жылларын, хыйсаб этиб, санасам,
Бир къууанч, бир'а бушуу халындад.

Къырнакъ ургъанд къап-къара башына,
Мудахыракъ болады къарамы,
Жашлыгъы къалгъанчады жашына.
Жашау айырмасын чырт алашы...

Тенглерибиз бирем кетедиле,
Ары — сууукъ жерге — ахратха,
Биргелерине не элтедиле?
Къайытмайла энди ала артха.

Жыл сайын тенглерибиз аздан-аз
Бола барадыла — ол ауурду,
Жыл сайын тенглерибиз саздан-саз
Боладыла, къартлыгъ'а — аурууду.

Жашау — жашауду, ёлюм тохтамаз,
Тенглени унутургъа уа бизге,
Баям, жарамаз, аз да жарамаз...
Болмайыкъ сууукъ бир бирибизге.

Сабийни уятасыз!

Сабий татлы жукълайды,
Къолун да жиякъ тюбюне салыб,
Баям, анасын къучакълайды, --
Тюшюнде кюледи ол къууаныб.

Уруш къайгъы этгенле
Пентагонда, Техасда сылхырла,
Адам сыфатдан эртде кетгенле,
Сабийни уятасыз, малгъунла!

Сабий татлы жукълайды,
Уууртлары къып-къызыл къызарыб,
Кишича хурулдайды,
Тынчылыкъны сыйлай билгенча, къууаныб.

Жерли жашау

Жерли жашау, сёкмейме,
Махтагъан да этмейме,
Къаугъанг кёбдю жолунгда.
Сапга зат тенг этмейме —
Бек сюеме жанымдан,
Сюймеклигим — къанымдад.
Сени кёб сынагъаима,
Андан сюеме, андан...

Айтхап сёзюнг келишмейд
Ол сени этген ишинге,
Аллайгъа халкъ — бешиш — дейд
Бёрксюз жүрюген кишиге.

Сёзлеринг таш жаралла:
Айтханынг — бир, ишинг — башха.
Тенглеринг къызаралла,
Не болду, деб, бу жашха.

Аузунгда болгъан сёзюнг
Жюрегингде жүрюмейди,
Жюрегингдеги сёзюнг
Аузунга бир да келмейди.

Айтхап бирни этесе,
Этген'а этесе бирни,
Сен не серге кетесе? —
Уялтмазламы бирле?

Сен кёблени алдайса,
Бир бирде уа — кесинги да,
Уянчы бир, къайдаса?
Жыйчы сен бир эсинги да.

Къуру алдаб тураса,
Кёбле сапга ийнаналла,
Алдаб, ишни къурайса,
Кёбле тюз, керти суналла.

Алгъышларгъа къызгъандан,
Сени кёкге жетдирелле,
Билгенле уа ызынгдан
Не айыб этиб, кюлелле!

Ёлген игид, жаны сау,
Сенлай иш этгенден эсе,
Атынгы айтдырыргъа, хау,
Не амалсызгъа жетгенсе.

Юйдеги — келин ёлмесин,
Келин да — кесим ёлмейим,
Дегенча болдунг, кёресе —
Бош, хаух къанатла кересе...

Бир юйюрню жашлары

Бир юйюрню жашлары
Жарашмайла, не эсе да,
Татлы туююлд ашлары,
Бир къазанда бише эсе да.

Биз алай кёб туююлбюз,
Не боллугъед турсакъ бирге,
Алайсыз да юйюбюз
Аздан турад седирерге.

Арада тарт-соз барад;
Ол ары тарт, сен бери тарт,
Къарыусуз'а къараб турад —
Андан анга не зат къалад?

Т. А.

Бир кюн, ишден бошагъанда,
Сальб бардым юйюнге,
Мудах кёрдюм босагъангда,
Не келибед кёлюнге?

Аякъ тауушуму эштиб,
Къарадынг мени таба,
Къудас чачынг да тешилиб,
Акъ бетинге ау жаба...

Ол сагъатдан, кюн тийгенча,
Жарыкъ болдунг, жарыдынг,
Къарангы юйге пюр ийгенча,
Ышаргъанлай къарадынг.

Саламлаша, сен къол бердинг,
Уяла, жерге къарай —
Кел юйге, жууукъ бол,— дединг,
Бир кесек абызырай.

Бизде ол таулу адетде
Андан айтыла болур:
Намыс жюрюмеген жерде
Насыб'а къалай болур.

Къыстырыкъ

Малкъарда жашау чагъады, жашнайды,
Къурулуш барады — кюч бар жүрекледe.
Таулада жашау андан ушайды,
Жаз чагъа тургъан шантал тереклеге.

Юй мурдорну къаты кючлейле,
Темир салалла туююб, къыздырыб,
Юйню мурдоруи ташдан ишлейле,
Хуна оюлмазча, салалла къыстырыкъ.

Малкъарны бюгюнча жашнауунда
Мен да турама жүрегими къыздырыб,
Малкъарны айныб баргъан жашауунда
Болур ючион хунасына къыстырыкъ.

Урушда саугъала

Мен урушха бек аз къатышханма —
Къолумдан келгенча атышханма.

Аны юсюнден туйюлдю сёзюм,
Урушда болад адамлыкъ сезим.

Бир жол келдиле бизге саугъала,
Юлешдиле аланы саулагъа,

Ёлгенле саугъасыз къалдыла,
Ала ючюн саула алдыла.

Манга жетген эди эки къол къаб, —
Боз жүнден эшилиб элле бек таб.

Мен, къууана, къол къабланы кийдим,
Бармагъым'а бир къагъытха тийди.

Женгил алыб, окъудум къагъытны
Аралыб къалдым мен бир сагъатны:

«...Бу къол къабла сизге жарасынла,
Саулукъ келсин солдат жарасына...»

Жюн къол къаб къолуму жылытды,
Письмосу жүрегими жарытды.

Октябри жыры

Ленинни байрагы —
Октябрь ийнагы,
Таулагъа толу насыб келгенди!
Унукъгъан халкъы да
Къабарты-Малкъарны
Жангы, тюз жолда кесин кӛргенди!

Э ж и у.

Октябрь къаласын,
Октябрь къаласын
Ишлейбиз, тауланы да жарыта,
Октябрь къаласын,
Октябрь къаласын
Кючлейбиз. заманы арыта.

Октябрь, — мамырлыкъ, —
Дегенди, рахатлыкъ.
Октябри байрагъын кӛтюрюб!
Элтебиз бийикге,
Халкълагъа тенгликге,
Кӛб къыйынлыкълардан да ӛтдюрюб!

Э ж и у.

Бюгюн элибизде,
Насыб жерибизде
Октябрни ауазын эштебиз!
Хар бир кюнлюбюзде,
Хар бир ишибизде
Октябрни къаласын ишлейбиз!

Жашла урушдан къайтмадыла

Жашла урушдан къайтмадыла
Аналарына, аталарына,
Жашла урушдан къайтмадыла
Тансыкъ болгъан бийик тауларына.

Жашла урушдан къайтмадыла
Сюйген къызларына, эллерине,
Жашла урушдан къайтмадыла
Эр кишисиз къалгъан юйлерине.

Жашла урушдан къайтмадыла
Кеслерини туугъан жерлерине,
Урушдан бир ханар айтмадыла
Урушну кърмеген тенглерине.

Жашау ну жылыуу

Кюнню тыякъларын
Бачхыч этиб,
Мен кюннге ёрлер эдим.
Жулдузланы айгъа
Лчхыч этиб,
Айны ачыб, энер эдим.
Дунья бийигинден
Адамлагъа,
Насыб ючюн сёлеширем,
Андан, тартыб алыб,
Кюн жылыуун
Адамлагъа юлеширем.
Жай жауун тамчы бла,
Жулдузла бла
Жюрегимден кенгеширем,
Жерде адамлагъа
Бар насыбны
Саугъалача юлеширем.
Кюнню жылыуундан,
Таб, кюйсем да,
Бир кесек алыб кёрюрем,
Жашау жылыуун,
Таб, ёлсем да,
Адамлагъа деб берирем.

Манга сүймеклик к'айтды
К'юз артында, т'юшден сора,
Ёбкелеген кибики, айтды:
К'вайдаса сен ишден сора?

Мен'а аны жетмесин деб
К'ыш суугу, аны марлаб,
Боран, не жел элтмесин деб,
К'точхар тон кийдирдим, к'араб.

Дагыда бек сыйлы к'рдюм,
Сыйлы к'онакчыча сыйладым,
От башына ётдюрдюм,
Юсюн, башын да сыладым.

Аны бла да к'оймай, аны
Беледим жылы бешикге,
Бек тартдым бешик бауланы,
К'вачарыкча ол эшикге.

Не этдим эсе да анга,
Аны тутуб тыялмадым,
Сүймеклик'а жубанганга
К'вайытмайды, ийнанмайды.

Сюймеклиг'а аны сансыз
Этгенни — сансыз этеди,
«Сюйгенни уа» алай жансыз
Къоюб, къачыб нек кетеди?

Туугъан жылым

Ёз туугъан жылым тюз жазылгъан эсе,
Сыйлы Октябрь бла бир кюн туугъанма,
Мени эгиз къарындашым бар эсе,
Октябрди деб анга къууанама.

Мен кесими насыблыгъа санайма,
Октябрь бла бир кюн туугъаным ючюн,
Мен кесими насыблыгъа санайма
Октябрни жолун тутханым ючюн.

Менден халкъгъа аз да хайыр бар эсе,
Адамгъа тынчлыкъ рахат келир ючюн,
Жашауум'а бола болур сау, эсен,
Октябрь бла бир кюн туугъаным ючюн.

Октябрни къууанчына къууаналла
Жер юсюню бар урунган халкълары,
Ол кюн кёбле менича ийнаналла
Айтылад деб Октябрь бла атлары.

Октябрни къууанчы бла къууанама —
Октябрде кёб муратла толдула.
Иш юсюнде бек суйюб кыйналама,
Халкъым ючюн кыйналама таулада.

Ез туугъан жылым тюз жазылгъан эсе,
Сыйлы Октябрь бла бир кюн туугъанма,
Мени эгиз къарындашым бар эсе,
Октябрди деб анга къууанама.

Жашауну иеси

Жаш ананы кьойнунда
Эмчек эмед кьагъанакъ,
Жашауну кенг жолунда
Ма олду да магъана.

Мен кёреме сабийде
Бу жашауну несин,
Хар бир жашау белгиден
Сабийди да нгиси.

Сабийни кьолгъа алдым —
Ол кьойнумда жылынсын!
Ана сютю блады
Аны жашау жыйысы.

Анасыны акъ сютю
Сингди аны къанына,
Арта жашаугъа жютю
Къарай турур, къууана.

Ол сабийни жылыуу —
Ана сютю тылыуу,
Ана сютю тылыуу —
Жерде жашау токълугъу.

Сюймеклик бла къама

Буруннугдан, таулада,
Сюймеклик бла къама,
Бир бирлерин кёб даулаб,
Туралла жаный аман.

Жаш сюймекликден кызад,
Жюрек тилин билдиред,
Кесича сабий кыызгъа
Ханар айтад, кюлдюред.

Кёзлерин кётюрюб ала
Къарамайла бир бирге,
Кёкде булут кетиб барад,
Кюн да жетди ингирге.

Жашны кьолунда чыбыкь
Жонулуб тауусулду,
Сюймеклик хорлаб, чыгъыб,
Жаш бармагъы жонулду.

Кёб кере къан тамгъанды
Кючюнден сюймекликни,
Андан къарыу табханды
Тутаргъа эмиликни.

Сюймеклик — экилини,
Жаш жүрек — ётюрюкню,
Къама уа — женгилликни —
Сюймедице — чёрчекле.

Коммунист

Коммунист, ол да адамды, —
Адам ючюндю атламы,
Ол кьайдады — ол алдады,
Жокъду шпине махтаньу.

Коммунист, ол да адамды —
Сюйген да, кюйген да этер,
Халкъгъа керекли заманды
Не палахладан да ётер.

Коммунист, ол да адамды. —
Ач да, жалаангач да болур,
Аны жюреги — чыдамлы,
Тюздю, тюздю тутхан жолу.

Ленин — биринчи коммунист
Болгъанд барындан аланы,
Аны тутхан иши бек тюзд,
Жолу бла элтед халкъланы.

Коммунист — ол жер юсюнде —
Адам улуну ахшысы,
Махтаулуду дайым кюнде,
Насыб жолланы башчысы.

Хар заманда кыйын иште
Коммунист болады алда,
Уруш от кыралгъа тюшгенде,
Барыб коммунистле алгъа.

Ала окъ тийиб аугъанда,
Аугъандыла жалан алгъа.
Тюз адамла, къаты адамла,
Коммунистле, ыспас алагъа!

Коммунистле жанлары сау
Жаниган отда кыйгендиле,
Буз болуб сюелгендиле,
Дагъыда ёлмегендиле.

Адамны кьоллары

Адам! Деу кюч
кьолларынгда —
Алтын мирзеу жыяса...
Жигитлик ыз—жолларынгда —
Сен алай чомарт дуньяса.

Сен сабийинги урсанг,
Сени кьолунг кызады,
Ол'а, ма сапга, сорсанг,
Айыб этиб, кызады.

Жашымы мен да урдум,
Колум бир бек ачыды,
Артда мен сокъурандым,
Жюрегим окъун чанчды.

Мен кесимден уялдым,
Кьол аязымы ача,
Кенге тутуб къарадым,
Биреуню кьолунача...

Сабий кетюрген кьолунг
Саут къалай алады,
Беник тебретген кьолунг
Тобха нек узалады.

Ийнек саугъан къолларын
Сабий тюйдюле къалай,
Терек салгъан къолларын
Нек суурдула къама.

Сабан сурген къолларын
Саба къалай атдыла,
Гыржын берген къолларын
Шкок къалай атдыла...

Адам! Деу кюч къолларынгда —
Алтын мирзеу жыяса...
Жигитлик ыз — жолларынгда,
Сен алай чомарт дуньяса.

Жашасын жашау

Жашауну менден татлы,
Хазна киши кёре болмаз,
Андан жашлай турама —
Жашауну сүйгөн кьарт болмаз.

Къайгылы болсам да,
Жашау ючюн болама да,
Мени къайгтым ол чакъда
Луур болмай къалады да.

Кесек мудах болсам да,
Жашау ючюн болама да,
Мудахлыкты ол чакъда
Женгил этиб къояма да.

Мен хар къууанчы да, таймай,
Жашау ючюн деб этеме,
Ол да мени, жолда атмай,
Ма биргесине элтеди.

Кишини бушууна
Бир да мен къууанмагъанма,
Кишини аш-сууна
Аргал да зарланмагъанма.

Адамны кѣууанчына
Жюрегимден кѣууанама,
Жайында бла кѣачында
Жашау бла уянама.

Адамгѣ ахшы кѣууум
Этгенлейин турама,
Жашауну зауукѣлугѣун
Кюню жанына бурама.

Кѣыйыцлыкѣ да кѣргенме,
Жюрегим да кѣыйналгѣанды
Жаным саулай да ѣлгенме,
Кѣб кѣалгѣанма кѣыйырда да.

Жашаудан'а аны ючюн
Артал да тюнгулмегенме,
Халкѣымы таулу кючю
Зырафха тѣгюлмегенди...

Кѣарыулу кѣарыусузгѣа
Болушду, аямай болушду,
Онгу да бир онгусузгѣа
Кѣолун узатыб солутду...

Жашаугѣа болушама,
Жашау танг бла уянама,
Жашаугѣа кѣууанч кѣошама,
Кѣошалмасам, уялама...

Адамгъа

Машалла, жерде адамгъа,
Ёллюгюн биле, рахат барад!
Бу дуньяда хар амалгъа,
Къыйын болса да, ачхыч табад.

Машалла, жерде адамгъа,
Ёлюмню аллында баш урмайд!
Адамгъа насыб табаргъа
Бир къыйынлыкъдан артха турмайд.

Машалла, жерде адамгъа,
Не аз да жашаудан тоймайд,
Сейир, тамаша магъана:
Ойнагъанын, кюлгенин къоймайд.

Ленин хар юйде

Мен Москвагъа келсем, бек алгъа,
Ишлерими да кьоюб, Мовзoleyге
Барама — жүрекге кюч салыргъа,
Энтда, энтда Ленинни кюрюрге.

Адамланы тизгинлери
Бир — эки кычырымгъа барадыла,
Арталлы да эштилмей сёзлери,
Аякъларын шонгунлай аладыла.

Менича суююб келгендиле
Къарт, жаш да, сабийле да.
Такъыр болуб суюлгендиле
Ишчиле, эллиле, закийле да.

Мени аллымда бардыла яноглула,
Арлакъда бизникиле шургу этедиле,
Сархлы араблыла да шош болдула,
Ызыбыздан чехлиле жетедиле.

Ол халда, Москвагъа жетер-жетмез,
Адам улу, мингле бла, кюн сайын
Мовзoleyге барады, бармай кетмез —
Ленин насыб юлешгенди юй сайын,

Мен Москвагъа келсем, бек алгъа,
Ишлерими да къюб, Мовзолейге
Барама — жүрекге кюч салыргъа,
Энтда, энтда Ленинни кёрюрге.

Темир адамла

Сиз бюгюн къарт болгъансыз,
Октябрни отларында сермешгенле,
Властны къолгъа алгъансыз,
Къыйын кюнде душман бла демлешгенле.

Сиз бюгюн къарт болгъансыз,
Революцияны ал пионерлери,
Сиз бюгюн жаш боласыз,
Октябрни тири, жигер нёгерлери.

Историягъа киргенсиз,
Жангы ёмюрню сиз эшигин ачхансыз,
Халкъгъа насыб бергенсиз:
Ленинини ызындан атлагъансыз.

Бетлеригизни сизлары —
Огъурду къартлыкъны ариу белгилери,—
Къыйынлыкъ тамгъалары,
Октябрни тири, жигер нёгерлери.

Таза темир адамла,
Октябрни байракъларын кётюргенле,
Сизге ыспас, машалла!
Туудукълагъа быллай кюнню келтиргенле!

Сиз бюгюн къарт болгъансыз,
Революцияны ал пионерлери,
Сиз бюгюн жаш боласыз,
Октябрни тири, жигер нёгерлери.

Урушда ёлгенни сын ташында жазыула

Жолоучу! Ким эсенг да озгъан,
Ашыкъма жолунгда, сабыр бол,
Менсиз жашаудан хапар къозгъа.
Таш имбашыма къол сала бар!

Менден артда сау къалгъан жашла
Урушну чыртда кёрмесинле,
Сабийле, менича болуб ташла,
Ёмюрде да сюелмесинле.

Адамла! Сиз бир биригизге
Жашауда болугъуз бек халал,
Урушну къоймай юйюгюзге,
Табыгъыз аны тыяр амал!

Мен да аны ючюн ёлгенме,
Жашлай, жашау зауукъ кёрмейини,
Сизни ючюн жапымы бергенме,
Уруш палахына тѳзмейин.

Энди, таш болуб, сюелеме
Уллу жолну бийик жанында,
Кетермезигизни сюеме
Мени адамлапы санындан.

Къолумда бийик кётюрюлген
Байракъ кызыл къанига боялгъанд.
Мен жашайма, мени ёлтюрген
Мурдар'а ёлгенди, жоюлгъанд.

Адамла! жол бла женгил бара,
Мешинагъызыны тохтатыгъыз,
Былайда жатады, къарагъыз —
Къарындашыгъыз, солдатygъыз!

Халкъ мени унутмагъан эсе,
Сын ташны салгъан эсе манга,
Сууукъ жүрек тутмагъан эсе,
Мен тюз къуллаукъ этгенме анга!

**Жашау
тауушлукъду**

Танг атады,
Кюн тиеди,
Суу да шуулдайды,
Къой жатады,
Жай-чилледи,
Агъач шыбырдайды.

Жаш да кюлед,
Къыз да сюед,
Ол да зауукълукъду,
Жаш да тууад,
Къыз да тууад,
Жашау тауушлукъду!

Тиширыу кёзле

Ариу тиширыу кёзле —
Сиз кём-кёк тюрсю кёзле!
Ариу тиширыу кёзле —
Къара къанатлы кёзле.

Тиширыуну чырайы —
Тиширыуну кёзлери,
Жай кече толгъан айы —
Тиширыуну кёзлери.

Жашлагъа къууанчха деб
Джанасыз, жинкча, кёзле,
Жаш кёрген эсе да кёб,
Сизден ариу жокъ ёзге.

Къыйынлыкъда абчымай,
Сабыр къарагъан кёзле,
Бушууну да, жунчумай,
Кёбюн сынагъан кёзле.

Суйюб къараб, жашлагъа
Къанат битдирген кёзле,
Хайран болгъан башлагъа
Танг кёл этдирген кёзле.

Къууанч кюнде жарытхан,
Жюрекге асыу берген,
Мудах кюнде таралтхан,
Юйюрте жарсыу кѳрген.

Халал тиширыу кѳзле,
Гинасууча тазасыз,
Болушмагъанда сѳзле,
Бизге онг табдырасыз.

Чыракъ болмагъан юйде
Отун къалмагъан юйде
Чыракъча жарытасыз,
Сиз отча жылытасыз.

Юч тилегим

Адамгъа акъыл юйретирге
Мени къолумдан келсе эди,
Шашхан адамны тюзетирге
Акъылым аз да жетсе эди, —

Бар эди дурус юч тилегим
Бизни жамауатда адамгъа,
Халалдан жашлагъа жүрегим,
Бегирек жаш тёлюгед сёзюм.

Сёзюнгю айта бил къайда да,
Къол узатма харам ырысхыгъа,
Намысынга сакъ бол тойда да,
Алайсыз — тюшерсе «сыйгъа».

Къара адам

Африка имбашларын кѳреди,
Къурч сынжыр юзюлгенин кѳреди.

Африка, кючлюд къара адамынг!
Къара адам, кызыуду къарамынг.

Сен, къаш туююб, узакъгъа къарайса,
Хорлам жолунгу жютю марайса.

Сен бюгюн бугъоуланы атаса,
Дуньягъа сен да кѳз ачаса.

Келир кюнюнге сен къууанаса,
Зарланы ишлерин тууараса.

Къара адам да, акъ адам да! Сиз
Насыб излеуде бир ниетлисиз.

Къыйын къадар шуѳх этди сизни,
Энди таныйсыз сиз терсени, тюзню.

Биреуню терисн къарады деб,
Ол адамлагъа пек къарайды деб? —

Айталла налатла, эсиргенден,
Байлыкъдан тойгъандан, эришликден.

Ала кьараланы жегедиле,
О, таза кьанларын тегедиле!

Шагьатды бюгюн анга Бирмингем,
Налатды тюз адамгьа илиннген.

Кёрчю ол адамын Алабаманы,
Эштчи ауазын кьара адамны!

Дуньяда адамла — Адамладыла,
Ала бары да бир кьандандыла.

Жалаи да бирлери халалдыла,
Бирлери уа алай харамдыла!

Не тюрлю адам да болсун, аны
Кьып-кьызылды, бирсилеча, кьаны.

Кьара адам мыдыхча кьызыуду,
Кьаны да, анга кёре, кьызылды.

Африка кашиталгьа кёр кьазад,
Адамны жүреги бек тазад!

Оруслу къыз

Сары шинли, ариу нюрлю
Оруслу къыз!
Тюшюмдеча, бир бек тюрлю,
Бек замансыз

Келдинг да, кетдинг. Эсимде,
Жарыкъ кюнча,
Къалгъанса сен, жер юсюнде
Ариу гюлча.

Тансыкъ болуб, тансыкъ этдинг,
Ариу мёлек,
Мычымайын учуб кетдинг, —
Жай гебенек.

Кёз туурамда кёрюннгенлей
Кёк кёзлеринг,
Тал терекча, ийилгенлей
Ичге белинг.

Сюймекликни тубсюз кёлю —
Сёзлерингде,
Россияны чууакъ кёгю —
Кёзлерингде.

Эшмелеринг — будай салам
Гырмыкча,
Иичигинге жете, тамам,
Къылкылача.

Ариу санынг — назы терек,
Бийик, субаи.
Ариулукъгъа не сёз керек,
Сен тургъанлай?

Андан бери, тынчлыкъ табмай,
Келе келдим,
Санга кишини ушатмай,
Кюнню кёрдюм.

Оруслу кыыз, жаш кёлюмде
Сен къалгъанса,
Жылы жерни жүрегимде
Сен алгъанса.

Сен мени жырымса

Университетде —
Окьюу юйюбюзде
Кёреме кызычыккыны
Хар бир кюнбюзде.

Э ж и у:

Сен кыайсы эллисе?
Сен кыайсы жерлисе?
Ариу кыыз, ариу кыыз —
Кыайдан да тубедим мен санга!

Сени кёрген кюнбюм
Мени кыуандырад,
Кёрмесем да, ёнюнг
Мени кыулагымдад.

Э ж и у.

Мен иги окыусам,
Сени ючюн сунама,
Мен мудах болсам,
Сылтауун сурама.

Э ж и у.

Сен кыарыу бересе
Мени хар кюнбюмде,
Сен манга тёресе
Тюшюмде, тюнбюмде.

Э ж и у.

Сен мени жырымса
Эртденден ингирге,
Жюрек жарымымса
Жаппауда өмюрге.

Фахмуну базманы

С. Маршакдан

Жазычуну фахмусун чегелле,
Базманга уа машинасын салыб.
Закийле — узун ЗИЛ-ге чөгелле,
Фахмулу — ариу «Победа» алыб.

Махтаугъа кесин бир алдатмагъан,
Жолла барыб, кыйнагъан жүрегин,
«Зил» угъай, «Москвич» да алалмады —
Ол, Чеховча, жыяудай жүрюдю.

Жангы орамла

Эски шахар жангы болду,
Жангы орамла туудула,
Муну ишлеген жаш кьолду,
Орамла жашдан толдула,

Къызлагъа тубей, ингирде
Кабарты орамгъа барыучек,
Къысха орамды, бир бирни
Кёб излемейин табыучек

Бююннгу Нальчик субайды,
Къарачы, болгъанды ариу,
Жаш къызны къайда
сурайды? —
Жангы орамгъады барыу.

Нальчикни Ленин орамы —
Жаш тёлюню суйген жери!
Суймеклик тийген адамны
Кёрюрге келебиз бери.

Орам ётеди тюзюнлей,
Таула табагъа жол алыб,
Асфальт жылтырайд кюзгюлей,
Жан-жаны гюлден жасалыб...

Кезиусюз батхан жулдуз

Бетал Куашевха

Андан башха санга сёз табмайма:
Таза да кезиусюз батхан жулдуз!
Бир ууахтыда аузумдан атмайма,
Къайда да бир эди ёр жолубуз.

«Кёзден кетген — кёлден кетед» деген
Халкъ сёзю тюз туююдю былайда.
Къабырынга шахардан эм элден
Кёб адам жюрююдю. мудах болгъанлай.

Санга сынташ тийишли болур эд;
Халкъ эскерген да — сынташ кибикди.
Манга да халкъ алай эс бурур деб
Бирлени кёллерине келликди.

Мен'а билмейме, мени къадарым,
Мен ёлгенимлей, къалай боллугъун,
«Къайдады ол поэтни къабыры» —
Деб, адам сормазлыгъын, сорлугъун...

Сары къая башларына
Танг жарыгъы бла тебиреб,
Къычыра тенг жашларыма,
Мен чыгъыучу эдим терлеб.

Сабийлигимде бузоула
Кютген жериме келдим,
Бююн да ма, тюз ала
Кибик, бузоу сюрюу кёрдюм.

Эртденлик чыкъ кюйдюреди
Жан-жалан аякъларымы.
Къалай жылы кёрюнеди
Кюнню узун тыякълары.

Къыш-къызыл чюгюндюрлеча
Аякъларым къызарыб,
Жылагъанма, тюйюлгенча,
Анам да мени жабсарыб.

Бир бузоучукъ, сары къашха.
Талачыкъда манга чабды,
Мен'а, болмай бир да башха
Къучагъымы кенге жайдым.

Къашха бузоу, келчи, келчи,
Къучакълаб, ушпа этейим!
Сен да мени жалаб кёрчю,
Сабийлигиме жетейим...

Танг чыгында кёрюнелле
Къырдыклада атламларым,
Ала жашау ёрюнделле,
Сабий тангла — атханлары.

Сабийле сагъышы

Тёш башында нарат терек тюбюнде,
Сабийи жашла, жыйылыб жай кюнчюкде,
Жигитлени санайдыла, махтайла,
Кимни кимге ушарыгъын айталла.

Ахмат: «Лётчик боллукъма!» —деб кычырды.
«Мен'а—командир!» —деб, Шамиль да чыкъды.
Харун доктор болургъа сюерикди,
Элинде больницада ишлерикди.

Алайда уа, сабийилени къатында,
Сёз да айтмай, тынгылауукъ халында,
Бир таб жашчыкъ ышара сюелгенди:
— Мен'а атамча боллукъма! — дегенди.

Жашауда хар бир затха да
Тийишлисича эс бурулсун.
Сабийге, жашха, къартха да
Жашау жол нёгерлей барсын.

Аны хар ууахтысында
Мудах этер зат чыкъмасын.
Юйюрте, ахлусунда
Бушуу оту чырт жанмасын.

Адамны деу жүрегинде
Аз да сансызлыкъ къалмасын,
Ол жүрюген жерлеринде
Жүрек къайгыдан талмасын.

Иш — жашауну тутуругъу,
Аны къалай этгин сансыз —
Жерни жарытыб турлугъу
Шартды, жашау — жокъду
ансыз.

Кюле эсенг — жер теберча,
Ойнай эсенг — эл ойнарча,
Сюе эсенг — отду дерча,
Сюймекликъ къазан къайнарча.

Сюе эсенг — антсыз болмай,
Сен адамча сюе бил.
Кюе эсенг, ансыз болмай,
Мюшгери отча кюе бил.

Машалла адамгъа

Насыблы тангым атыб,
Къууанчлы кюннге тюбейме.
Мен, адамны атын айтыб:
— Машалла адамгъа!— дейме.

Адам болуб, жер юсюнде
Туугъаныма къууанама.
Мен адамны хар ишинде
Актылы бла жубанама.

Мен адамма! Адам ючюн
Жашаууму къызгъанмайма.
Санларымы саулай кючюн
Санга бермей тезалмайма.

Мен ёлсем да, мен биргеме
Тёрт санымдан сора элтмем.
Къол къыйыным, сиз кёргенден,
Халкъгъа къалыр, алыб кетмем.

Тенгизни юсюнден

1. Чабакъмыды, къызмыды?

Чабакъмыды ол, къызмыды
Къара тенгизни сайында?
Суудан чыкъгъан къундузмуду
Жууунган эртден сайын'а?

Чабакъмыды, ол къызмыды —
Тенгиз тюбюне кёмюлген?
Кёкден тюшген жулдузмуду —
Толкъун кьойнунда кёрюнген?

Сыбдырылыб, сууурулуб,
Къайда — анда, къайда —
мында
Ол къыз чыгъады, къубулуб,
«Аршулугъум, — дей —
санымда».

Малкъар сууну чабагъына
Ушай гиртчи субай саны.
Чприк кёлню шошлугъуна
Ушанд кёк кёзлери аны.

Аны субай, инчге белш
Тал чыбыкъча бюгюледи,

Сурат кибик, арну бети,
Кюпча ышара, кюледи.

Ол кыыз чыкъса тенгиз суудан,
Къарайма тюз суратхача.
Ол ариуду ариу буудан,
Тауда жай тапгы атхапча.

2. Тенгиз

Бирде — бауур уюгъанлай,
Жатаса сен, тебмегенлей,
Бирде — къая оюлгъанлай,
Гюрюлдейсе, чёкмегенлей.

Къубулгъанча чайшаласа,
Селешгенча шыбырдайса,
Тебсегенча чайкъаласа,
Жырлагъанча шуулдайса.

Бир бирде уа алай кём-кём
Боласа, сен, сыйдам-сыйдам!
Ол бийикдеги чууакъ кём
Сапта тюшгенчады, ийнан.

Кечеди бек аламаты,
Къап-къарапгыгъа къарасанг,
Жарты ай да кетди батыб,
Кёрмезсе кёзню кёзге урсанг.

Бир уллу анди жамычы
Жайылгъан кибикди жерге,
Ненча болуред тамычы,
Булут болуб чыкъсанг ёрге!

Сейир этиб, бек тамаша,
Къарайма Къара тенгизге:
Теренлеринде къармаша,
Къалай алапатды жюзген!

М. Ю. Лермонтова

Къабыргъада, столуму аллында,
Тагъылыбды ма сени суратынг,
Не сагъышлы, къайгъылы халда
Кёрюнед анда сени сыфатынг.

Сени сер душманларынг Кавказгъа,
Таулада жойсунла, деб ийдиле.
Жашауунгу тынчлыкъда кьоймазгъа
Ызынгдан бир итни юсгюрдюле.

Алай Кавказ таулада таулула
Сени кеслерине кёргендиле,
Санагъандыла жууукъ ахлугъа,
Сюйгендиле, намыс бергендиле.

Къанынг башха болса да санынгда,
Таулулагъа тартышхан кёб затынг.
Сайлаб кёб поэтлени санындан,
Бютюн да сыйлыды бизге атынг.

Сен мени бек суйген поэтимсе,
Назмунга баш ургъапплай барам.
Сен мени ахлумса, жён этимсе
Санга къараб назму жандырама.

Сени назмуларынгы окъусам,
Дайым назму отну жандырама,
Сууча ичиб, аланы тогъусам,
Суусабымы ахшы къандырама.

Нальчикде кюз арты

Айхай да, бир жыл ушамайды бир жылгъа,
Къарачы Нальчикде кюз арты жылыгъа.

Къургъакъ кюнле, хычыуун кюнле созула,
Жаш да, къарт да парк таба бара солургъа.

Кюн тыякъла — ма алтын таракълары
Тарайдыла къайынланы бутакъларыи.

Субай тереклени сары чапракълары,
Таулу кызланы сыргаларыча бары.

Нальчикде болмаса бу ариу кюз артын,
Кёрмегенме табигъатны бу суратын.

Жюрегиме — асыу табигъат, кенгсе,
Сен жыргъа сыйынмагъан тамаша кюйсе.

Гюрен тургъан тауладан тау жел шууулдай,
Салкъын кече терек чапракъла шыбырдай.

Жарыкъ кюлкю эштиледи жашдан, кыздан.
Жулдузла да бир бирлерине кез кыса.

Мен ёлсем

Мен ёлсем, ол кюн менн
Унутмайын эслегиз,
Мен суйюучю тенглени
Барысын да излегиз.

Мен ёлсем, кёб келсинле,
Ыразылыкъ бар эсе,
Арбазда кёрюнсюнле,
Юй ичинде тар эсе.

Жияу-сыйыт этмегиз,
Киши мудах болмасын,
Шургу болуб элтмегиз,
Жюрек къайгылы толмасын.

Мен айтхан болмаса да,
Сиз ол кюн бу сёзлени,—
Атмагъыз не болса да,
Жарыкъ этмей кёзлени.

Жашауда бек жарыкъ,
Болуучу эди дегиз,
Дуньяда ары барлыкъ
Менден сора кёрмегиз!

Дагъыда бир тилерим,
Мени ыразы этсинле,
Мени халал тенглерим
Къабырыма келсинле.

Унутмайын бир бирде,
Мени эскере туругъуз,
Чууакъ кюн ингиринде,
Къатымда олтуругъуз.

Сиз лахор эте туруб,
Мен тынгылаб турайым,
Бош жаншакъланы къуру
Ауузларып тыяйым.

Жашауну бек сюйюучед,
Дей туругъуз, унутмай,
Дайым жарыкъ кюлюучед,
Тенглене чырт жунчутмай.

Оюн, къууанч кюнлеринде
Мени да эскеригиз,
Малкъарны юйлеринде
Атымы айта келигиз.

Салгъанда да сын ташны,
Сиз къулакъгъа алыгъыз.
Кюле тургъан бир жашны
Ташдан жонуб салыгъыз.

Од, жарыкъ кюлгеними
Сюйгенле ангыларла,
Сюймегенле уа мени
Хыликгя эткен сунарла.

**КЪЫСХА
НАЗМУЛА**

Къарт таулу

Къарт таулу кыйыи ауругъанды.—
Жанына къркъууду, деб, къартны,
Эли адамы жыйылгъанды.
Ким тыяр бюгюн жамауатны.

Огъурлу къарт, терезе бла къараб.
Жауунну жаугъанын кѣргенди:
— Кюн бузулду, бюгюнню мараб,
Халкъ кыйналырыкъды, — дегенди.

Минчакъла

Ѓъарт таулуну онг къолунда
Минчакъла терк чартлайдыла,
Бир онгуна, бир солуна
Алдан артха къайтадыла.

Жашауну къыланч жолунда
Ма ол сары минчакълача,
Ѓюнлерим турмай солууда,
Узаялла, къучакълаша!

Сабийле ойнайдыла арбазда

Сабийле ойнайдыла арбазда,
Минг жыл мындан алдача,
Сабийле оюнларын къоймазла
Жашауда хар замандача

Хар заманда жашла, кызла
Уллайыргъа сюелле
Къартла уа: «Бй, ызыбызгъа
Къайытсагъед», — деб кюелле.

Ашыкъмагъыз, жашла, кызла,
Сиз абадан болургъа,
Жетиб къартлыкъны ызындан,
Армау болуб, солургъа.

**Халкъны аузуна
тюшсенг**

Халкъ памысын кётюрсенг,
Халкъ да сени кётюрюр,
Халкъны умутун юзсенг,
Жаңынг саулай ёлтюрюр.

Сени атынг

Сени атынг
Тюз аузумда кълалгъанды:
Бал туз кибик,
Эрийди тил тюбюмде.
Ай сыфатынг
Акъылымы алгъанды,
Чыракъ кибик.
Кёзюмдеди тюнюмде.

Ёлюм

Жашау ёрюнде
Жол не — кенг, не бек тарды:
Жалан ёлюмде
Тенглик, тенглик чек барды.

Ёлюм аллында
Жокъду уллу, гитче да,
Ёлюм халында —
Адам бары бирчады!

Тырман

Тырман, тырман, ычхынма,
Ачыу жара саласа,
Сен тот, гумух быхчы бла
Жюрегими жараса.

Юй бийче

Юй бийче, жарыкъ бийче,
Къолунгда — юйню халы,
Санга къууанса киши,
Бюгалыр темир налны...

Ёмюрледе болгъан шарт
Тюз шагъатлыкъ этеди,
Замансыз болгъаннга къарт —
Къатын тырман жетеди.

Минги Тау, нек эримединг?

Минги Тау, нек эримединг,
Малкъаргъа ол палах келгенде?
Минги Тау, нек эримединг,
Къазим юзmez тюзде ёлгенде?

Минги Тау, нек эримединг
Малкъарлы жүрек эригенде?
Минги Тау, нек эримединг,
Малкъарлы къайтыб келгенде?

Ариу чууакъ кюн кёрюнелле узакъдан
Къарт Минги Тауну ышаргъан эки башы,
Бичхыныб чыкыгъанчалла ала тузакъдан,
Алача Къабарты-Малкъарны эки жашы.

Жай чилледе акъ къалнакыла кийиб, ала
Тау башына чыгыб бирге сюелгенча,
Ёмюрледе айырылмай жүрюб, ала
Кюн чыкыгъаннга таймай бирге тубегенча.

Мудах болма, мудах кёрсем,
Мен да мудах болама.
Къайгыгъа кесинги берсенг,
Мен да къайгыдан толама.

Акъыллыла кёбдюле,
Огъурлула аздыла.
Акъыллыла кёкдюле,
Огъурлула — жаздыла.

Уруш

Уруш десек, къазауат десек,
Озгъан кюнле кёрюнедиле,
Бюгюн да бёрюле бир кесек,
Уруш тоблача, гюрюлдейдиле,

Бюгюн кюнюм урушдан башха
Тюйюлдю десем, жангылмазма,
Ол кюн урушда тенг жашыма
Бюгюн тыянсам абынмазма.

Мени тизгинлерим

Неге жарарла, жарамазламы
Бу мен жазгъан тизгинле,
Ушарламы, ушамазламы
Сёзле жашау кюзгюге.

Жюрегим тутхан шо бир тизгинни
Кёрмейме китабымда,—
Жатмай эселе да тюкенни
Китаб танкаларында.

Сюймекликге тюбединг —
Анга бир жегилгенсе:
Бир жауунну тюбюнде
Эки кере жибимезсе.

Сени адам сюер ючюн,
Сен да адамны сюе бил,
Санга адам кюер ючюн,
Сен да адамгъа кюе бил.

Кѣб жашаргъа сүйген адам
Сабийликден кѣолгъа алсын,
Жашауунда хар бир атлам
Толсун, оздурмай мардасын.

Сени жауунг дукъумсуз,
Жууукъсуз да болсун! —
Къыйын кюн, болуб онгсуз,
Тенги къарамай къалсын.

Бир адам бирсуге таза
Кюзгю болуб суюледи,
Аны аллында уа кесин
Кюзгюдеча тюз кёреди.

Бир кѡауумла кѡб жаншаргѡа
Сабийликде бек сюелле,
Бир кѡауумла кѡб жашаргѡа
Кѡарт болсала итинелле.

Ахшы адамны къатында —
Жюрек къайгыдан солур,
Ахшы адамны хакъындан —
Ач къарын да токъ болур.

Ахшыны миннген атындан
Боллукъду шашмай таныргъа,
Ахшы адамны атындан
Кёбле къаргъаныб турурла!

Жашау! Адамгъа къалай къысхаса,
Жукъа суугъа бир кириб чыкъгъанча,
Адамны борбайындан сен нек ктыркъаса,
Къарыулу къарыусузну жыкъгъанча.

Кюнлерим

Кюнлерим, кетмегиз зыраф, —
Заман жокъду, заман азды,
Ашыгыгъыз-ашыкъ бираз...
Хар кюнюм жаздан да жазды.

Ёлгенле ёбкелемейле

Ёлгеннге не айтсанг да, ёбкелемейди —
Ёлгенлени жанларына тиймейди.

Кёзден кетген кёлден кетед,
Деген сёзню бир жанына кенг атыб,
Ёлгенни да жашау элтед,
Керекди эскерирге аны атын.

Ёлгеннге, айт, не асыу,
Сени сёзюнгю ол чырт да эштмейди,
Не къууанчынг, не жарсыуунг
Аны къабыр къангасындан ётмейди.

Ёлгенни эскермесенг да, ёбкелемейди —
Ёлгенлени жанларына тиймейди.

ЗЕМЖАН

ЗЕМЖАН

(Поэмадан юзюк)

«Бу заманда сау кьалгъав-
ладан жалан бир тилегим бар-
ды: унутмагъыз! Халалланы
да, огъурсузланы да унутма-
гъыз. Кеси ючюн да, сизан
ючюн да ёлгенлени юслерин-
ден шагъатлыкъ этген затла-
ны ашыкъмай жыйыгъыз».

Юлиус Фучик

Таулу кыыз, таулу кыыз,
Сен мени билегим,
Кёзюмдед жол ызынг, —
Ауруйду жюрегим.

Мен сени юсюнгден
Башлайым хапарны,
Айтайым сен кёрген
Азабны, азабны!

Айтырым — бушууду,
Ол азымы жойду...
Бушууну кысыуду —
Кыуанчы ёр жолум.

Нетейик, бушууну
Бушууча кёрсейик.
Кыуанчха кыуаныб,
Ышарыб, кюлейик.

Таулу кыыз, таулу кыыз,
Бек суйген эгчим,
Жюрекле сёзюне
Сен мени келечим.

Хапарынг саулайыи
Жомакыгъа киргенди,
Жашауунг — таулайыи,
Таурухха негерди.

Таурухла аздан да
Тууалла жашауда;
Жашауунг тазады
Тау гара шаудандан.

Жашауунг, хапарынг
Чууакъ кюн кибикди,
Ариуед хар халынг,
Энди халкъ билликди.

Мен андан алгъанма
Къолума къаламны,
Унутулмасын ма
Адамны адамы.

Тауларынгча таза
Ариулай туугъаненг,
Душманнга кёр къаза,
Сен эрча тургъаненг.

Мен багъа бичмейме
Ёзюнге ашыгъыб,
Окьюучу, билеме,
Эскерир, баш уруб.

Ауур кюню къралшы
Сынауду кёблеге,
Халкъынгы адамы
Не жолну излегенд.

Къыйыплыкъ кёб келгенд
Бизни уллу къралгъа,
Къан уруш бла бирча
Бизни шош таулагъа.

Къыркъ экинчи жылны
Кюз арты, кюз арты,
Фашистле — зор аскер
Жетдиле, ау атыб...

Ёмюрле ашыргъан
Тынч малкъар таулары,—
Тыйгъансыз ышаргъан
Таулуну жауларын.

Ол къыйын, ол бек тар
Айланы биринде
Туугъан эди хапар
Земжанны юсюнден.

Ол ачыулу, кыйын,
Мудахлы кюнюнде
Болгъанды жаш жыйын
Малкъарны элинде.

Комсомолчула, керти,
Таш кесген жигитле,
Халкъымы бар дертин
Жаугъа жетдирликле.

Кёллери аруу эд
Барыны къралыма,
Жанлары ауруй эд
Тынч, сабыр халкъыма.

Тишлерин душманнга
Бек билей эдиле,
Кюрешге бир мадар
Терк излей эдиле.

Аланы юсюнден
Айтмайын учхара,
Алагъа бир кюнде
Къайтырма, жол бара.

Айтырым аланы
Бирлеринден болсун,
Тештерим Земжаншы
Хапарындан толсун.

Фашистин аскери
Элге терк жетеди,
Деген кёб сёзлери
Келеди, кетеди.

Элде жашагъанла —
Коммунист, комсомол —
Кетиб башладыла,
Алыб бара тюз жол.

Кюрешди, сермешди
Бар акъылларында,
Ёлюб къалсала да,
Тау аркъаларында.

Колхозну сюймеген
Бир кулакны кызы
Кесича тенгине
Тюбеди, кёз кысыб.

Масхарайды, сынаб,
Айтады Земжаннга:
«Болуб, не боллукъду
Сенича тюз жаннга.

Кимге не этгенбиз,
Турмай жерибизде,
Кетиб, нек кетебиз
Туугъан элибизден...»

Земжан бла райкомда
Кёб сёлешген элле;
Аны бла да къалмай,
Ант этишген элле:

Чырт жан аямазгъа
Душманны ууатхынчы,
Тенглени атмазгъа
Шо ёлюб къалгъынчы.

Кёб затла эсине
Тюшедиле аны,
Къоркъууду кесине
Элинде къалгъаны.

Ким биледи элде
Халланы болумун,
Биреуню жүрекден
Тылыуун, солууун...

Земжанны жүреги
Бюгюн бек жарсыйды,
Жалаи да тилеги
Назир бла Жансюйдю.

Назир аны жангыз
Туугъан къарындашды,
Жансюй'а ол ансыз
Болмаз суйген жаныд.

Турады кёзюнде
Жангыз къарындашы,
Ашыргъан кюнюнде
Урушха, саламлашыб.

Хар айтхан сёзлери:
«Бек сакъ бол кесинге,
Фашистле аскери
Жетсе бизни элге.

Партизан къауумла
Къуралмай къалмазла,
Буз таулапы жаула
Алай тынч алмазла...»

Ёлгенми болур да,
Сауму болур Назир?
Дурус да, толу да
Аны уа ким билир?

Назирни юсюнден
Келгенди бир кѳагъыт,
Окъусанг, ичинде —
Аны кѳадар кѳагъыб.

Жазылыбды анда,
Узун болмай, кѳысха,
Ол ауур заманда
Алгъандыла кѳызла

Аллай кѳб кѳагъытла,
Тиширыу кѳзледен
Таммай жилимукъла,
Суу жокъча кезлеуде.

Назирни юсюнден
Ол хапар алгъанды:
Ауур уруш кюнде
Тас болуб кѳалгъанды.

Земжанны аузуна
Ма ол кюнден башлаб,
Тюшдюле сѳзле, ма
Ёлюмню да ташлаб.

«Назирим ёлмесин»,
«Назирим сау келсин»
Аузундан кетмейди,
Ийвандыра кесин.

Земжан сапамайды
Ёлгенге чырт аны,
Тас хазна болмайды
Сау адамны жапы.

Ол кълалжа кюнледе
Кёбле тас болгъандыла,
Кёбле ёлгенлеге
Сапалгъандыла.

Бирлени ёлгенди
Деб чыккъды хапары,
Ёлген'а келгенди,—
Кёргенди халкъ аны.

Мен, бир сёзню кёююб,
Бирсинден айтама,
Земжанны юсюнден
Ханаргъа кълалтама.

Кълалгъапед элинде
Ол алай бош угъай,
Кёб зат бард кёлюнде,
Чек жокъду кълалгъыгъа.

Жукълламайын чыккъды
Тауну кызы танга,
Кюнле бек къларангы
Болдула Земжаннга.

Кълобду да кийинди,
Тебреди жумушха,
Кълараргъа элинде
Ол «жангы турмушха».

Бийиктабан къара
Чурукъларын алыб,
Земжан къайры барад,
Къолтугъуна салыб...

Ичинден ол не бек
Мудах болс? да,
Жюреги танг кесек
Ачыудан толса да,

Ма алай къужурлу
Сейирле болдула,
Дауурлу, дауурлу
Жылла да оздула.

Андан, алай жарыкъ
Болургъа кюреше,
Элге чыкъды, жазыкъ,
Къоншу бла селеше.

Не сейир, тамаша,
Бир кече ичинде
Болгъанча, эл башха,
Ушамайд кесиле.

Земжанны келюне
Ма алай келеди:
Земжанны кезюнде
Эли тюрленеди.

Санлары кълтырай,
Болгъанча бек сууукъ,
Тегерекге къарайд,
Керюнмейд чырт жууукъ.

Кесини элинде,
Танышсыз жердеча,
Барады абызырай,
Жер тюбю кёрдеча...

Майна, суудан келе,
Жол жаны мюйюште
Туралла сюелиб
Къатынла, сёлше.

Аланы халлары
Мудахды, бушуулуду,
Алай жаншаулары
Жюрекге асыуду.

Экисинден бири,
Тик къараб Земжаннга:
«Э къыз, къайыт бери,
Не болгъанды сапта?..

Юйюнгде тынчынлай,
Сен олтуруб турмай,
Къайрыса сынчыкълай,
Тангы да атдырмай.

Назиринг аскерде,
Кесинг да комсомол,
Ышанма былагъа,
Бир кесек сен сакъ бол».

Аланы бирини
Урушдады жашы,
Командирд бирсини
Туугъан къарындашы.

Андан айтадыла
Ариу сёзню кыызгъа,
Къалмасын деб, мында,
Ол бир амалсызгъа...

Кёрдю, жолдан чыгъа,
Акъ билеклиени,
Арбаздан арбазгъа
Кире келгенлени.

Ит чабханы болса,
Терк уруб ёлтюрюб,
Экинчи ким озса,
Ол чабмазча этиб.

Полицейски къауум
Кёб айланадыла,
Жумуртха бла тауукъ
Ала жыядыла.

Артыкълыкъ жетдире,
Уялтыб, кьоркьутуб,
Тауукъсуз этдиле,
Болур эселе думп.

Земжанны тенг кызы —
Келеди Хадижат,
Къараса, ала бла
Бир ишге къатышад.

Ма алайда Земжан
Таза кючден тездю,
Ахшыдан-аманда
Айтмады бир сёзню.

«Бет бетге къараса,
Бет жерге къарайды»,
Дегенлей болдула.
Жашау ма алзайды.

Билмейме Земжанны
Эскиге не тюндю,
Хадижат ахтына.
Луур нек кючсундю.

Бирлери кызара,
Бирлери агъара,
Айырылышдыла,
Жоллары бла бара.

Эшта да, бир бирни
Ала иги кесек,
Тюз болур, ангылагъан
Иш болурла десек...

Земжан ачыудан,
Терк, муштухул кетди.
Барыр жерине ол
Мычымайын жетди.

Элни кыйырында
Гитче юйчюк барды,
Анда уа бир асхакъ
Чурукъчу турады.

Соруу-оруу болмай,
Киреди ол юйге,
Чөгюч'а солумай
Къагъылады чюйге.

Чурукъчу юйрепгенд
Келгенге, кетгенге.
Ол башын кетюрмейд
Юйюне киргенге.

Земжан кӛргениплей,
Асхакъ чурукъчуну
Жюреги элгенди,
Яраби, мен муну

Къайда да кӛргенме,
Ким болур бу, кертт,
Алгъыннгы чурукъчу —
Ол къайры да кетди.

Земжанны къолундан
Чулгъамны алады,
Кесекден, столуна
Ышарыб салады.

«Бу жолдан сора уа,
Ариу къыз, жамаргъа
Эскирек чурукъла
Сен кюреш табаргъа.

Кийген да этгинчи,
Табанлары тюшюб,
Кӛрген болур демем
Чурукъланы киши.

Сени бла мени, бил,
Уллуду ишибиз,
Болмазча ишекли
Бу фашист эшекле...»

Чурукъчу къаллай жан,
Не адам болгъанын
Ангылады Земжан,
Кёрюб аны халын.

Анданмы айтыб да
Болдула райкомда,
Ол сени танийд да,
Сен сакъ бол бек анда.

Ма ол кюнден башлаб,
Ары сакъ барады,
Земжан андан тюз, шарт
Хапарла алады.

Элден кёб хапарла
Келтириб келеди,
Къралдан тюз хапарла
Ол алыб кетеди.

Тийреге, ахлугъа,
Жууукъгъа, тенге
Жаяды таулагъа
Хапарны эл-элге.

Бизни деу аскердеп
Керти тюз хапарла
Айтады, жүрекден
Ышарыб, соргъаннга,

«Ётюрюкдюле сёзле,
Бизбиз деу Москвада,
Фашистле кирмезле
Ары бир заманда.

Москва бек турады,
Кесини жеринде,
ЦК-да ишлейди
Ол арну Кремлде.

Москва, кьурч кьаяча,
Турады демлеше,
Хорлаугъа жол ача,
Турады сермеше...»

Къоншула жыйылыб,
Земжанны юйюне,
Туралла ийнаныб,
Хорламны кюнюне...

Башлары

Жерими бети

Жерими бети	7
Тау жолла	9
Терскюл	10
Малкъарны ийнакълайма	11
Туугъан жеринге кёзбау этме	13
Жюрегим да — бир, сен да — бир	15
Мен суратчы болсам эди	17
Сюйген юйюм	19
Малкъар, санга жоралайма	20
Боллукъ миллетни адамына	22
«Малкъарыбыз жангызды»	23
Сёз бла жүрек	24
Акъ Суу	26
Жатхан жерим	28
«Мен тюшюме ийнанам»	29
Терскюлну кёгю	30
«Не аз болса да...»	31
Бурунгу шартла	32
Минги Тау	33
Сюйген Малкъарыбыз	35
Къабырла	37
Къонакъла	39
«Эки таулу бирге тюбеселе»	42
Чегем чучхуру	43
Жаз башы	44
Насыб	45

«Сёзсюз кётюрюлген аякъ»	46
Дырынчы кызыла	47
Гара тала	49

Адам

«Сенден кыйын назму...»	53
Юч бушууум	54
Сюеме	57
«Кел барайыкъ»	60
Атам	61
Ёмюрню ортасы	63
Сабийле	65
Бизни адам	68
Партия бла	69
«Адам ёмюрю кысхады»	70
«Бир сагъатдан...»	71
Шахтачыланы жырлары	73
Тенглени оюнден	74
Эйде хоншуму тырманы	76
Жер жумушла	78
Тилейме, унутмагъыз	79
Танг ахшы болсун, адамла!	82
Сюймеклик	84
Апаны кыуанчы	85
Къара кёзле	86
Ол пионер эди	87
2000-чи жыл	90
Илму	91
Жигит жигитлей къалады	92
Жюрегимден кетмессе	93
Тюбешну	95
«Жашауугъузну кыуанчлыгъы»	97
«Энтда да Москвагъа келдим»	98
Жашау	99
Поэзияны кюню	100
Эмен терек	102
Жашла	104
Ийнанама адамгъа	105
Тилкъау солдат	107
Таула чакъыралла	109
Бет	110

Кёзле	111
Тил	112
Мангылай	113
«Турад акъ кьабыргьада»	114
Андрей Вознесенскийни назмусуна	115
«Мени кеси кьатынгда»	117
«Ой ариуум, ариуум»	118
Аслижап	120
Тенгле	121
Сабийни уятасыз!	123
Жерли жашау	124
«Айтхан сёзюнг...»	125
Бир юйюрню жашлары	127
«Бир кюн, ишден бошагьанда»	128
Кьыстырыкъ	129
Урушда саугьала	130
Октябрни жыры	131
Жашла урушдан кьайтмадыла	133
Жашауну жылыуу	134
«Манга суймеклик кьайтды»	135
Туугьан жылым	137
Жашауну неси	139
Суймеклик бла кьама	140
Коммунист	142
Адамны кьоллары	144
Жашасын жашау	146
Адамгьа	148
Ленин хар юйде	149
Темир адамла	151
Урушда ёлгенни сын ташында жазыула	153
Жашау тауушлукьду	155
Тиширыу кёзле	156
Юч тилегим	158
Кьара адам	159
Оруслу кьыз	161
Сен мени жырымса	163
Фахмуну базманы	165
Жангы орамла	166
Кезиусюз батхан жулдуз	168
«Сары кьая башларына»	169
Сабийле сагьышы	171
«Жашауда хар бир затха да»	172

Машалла адамгъа	174
Тенгизни юсюнден	175
М. Ю. Лермонтовха	178
Нальчикде кюз арты	180
Мен ёлсем	181

Къысха назмула

Къарт таулу	185
Минчакъла	186
Сабийле ойпайдыла арбазда	187
Хар заманда жашла, къызла	188
Халкъны аузуна тюшсенг	189
Сени атынг	190
Ёлюм	191
Тырман	192
Юй бийче	193
Минги Тау, нек эримединг	194
«Ариу чууакъ кюн...»	195
«Мудах болма...»	196
«Акъыллыла кёбдюле»	197
Уруш	198
Мени тизгинлерим	199
«Сюймекликге тюбединг»	200
«Сени адам сюер ючюн»	201
«Кёб жашаргъа сюйген адам»	202
«Сени жауунг дукъумсуз»	203
«Бир адам биреуге таза»	204
«Бир къауумла кёб жаншаргъа»	205
«Ахшы адамны къатында»	206
«Ахшыны миниген атындан»	207
«Жашау! Адамгъа къалай къысхаса»	208
Кюнлерим	209
Елгенле ёбкелемейле	210
Земжан (помадан юзюк)	211

Сафар Исхакович Макитов

*

ЦВЕТ МОЕЙ ЗЕМЛИ

*

Редактор И. Х. Бабаев
Художник В. И. Бекетов
Художественный редактор И. В. Чичкин
Технический редактор Т. М. Барги
Корректор Н. А. Будаева

*

Сдано в набор 17/VIII 1967 г. Подписано
к печати 11/IX 1967 г. Формат 70×90^{1/32}.
Бумага мелованная. Физ. печ. л. 7,25.
Усл. печ. л. 8,48. Уч.-изд. л. 5,34. Тираж
1000 экз. ЧО1440.

*

Кабардино-Балкарское книжное
издательство
Нальчик, ул. им. адмирала Головки, 6.

*

Заказ № 7896. Типография им. Революции
1905 года Управления по печати
при Совете Министров КБАССР
Нальчик, проспект им. Ленина, 33

Цена в переплете 93 коп.